

Financieel jaarverslag verzekeringsbranche

2010

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel jaarverslag met de belangrijkste resultaten van de verzekeringsbranche over 2010. Een verslag dat niet alleen cijfers bevat, maar vooral ook achtergronden en verklaringen bij die cijfers. Dat laatste is van belang om ontwikkelingen te kunnen duiden en op die manier in beeld te brengen hoe de branche er voor staat. Dit jaarverslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringstatistiek en Onderzoek (CVS), onder leiding van ir. H.F. Treur.

In 2010 vlakte het economische herstel af na het beginnende herstel in 2009 dat volgde op de kredietcrisis en de discussie over de beleggingsverzekeringen. Mede als gevolg van deze affaires is het vertrouwen in verzekeraars teruggelopen, wat uiteindelijk kan leiden tot het wegblijven van klanten in specifieke verzekeringssectoren. Daarom heeft de branche prikkels geïntroduceerd om handelen gericht op het klantbelang te stimuleren, worden dossiers die het vertrouwen van de klant kunnen schaden proactief aangepakt en stelt de branche de maatschappelijke waarden en verantwoordelijkheid weer centraal in gedrag en communicatie. Dit alles doet de sector om zekerheid te bieden aan de klanten. Transparantie is daarbij een belangrijk onderdeel. Daarom vindt het Verbond het belangrijk transparantie te bieden over de stand van zaken in de sector aan consumenten en geïnteresseerden uit bijvoorbeeld kabinet, parlement, overheid, toezichthouders, pers en maatschappelijke organisaties. Dit jaarverslag is daar een illustratie van.

De leden van het Verbond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van dit verslag, in het bijzonder:

- D. van der Eijk (voorzitter commissie CVS, Eureko/Achmea)
- drs. H.M. den Boer (commissie CVS, Nationale-Nederlanden)
- mr. F.J.M. Romijn (commissie CVS, ASR)
- drs. E.A.A. Roozen (commissie CVS, Delta Lloyd)
- ing. W.H. Steenpoorte EMIM (commissie CVS, REAAL)
- R. van het Hof (portefeuillehouder statistiek Verbondsbestuur, Allianz)
- ir. E.W. Koning (AEGON)
- ir. drs. G.J.M. Vrancken AAG (Nationale-Nederlanden)
- drs. E.Th.P.M. Mullenders MFE (Achmea)

Ik hoop dat deze uitgave u in uw werk als verzekeraar of anderszins van dienst is,

drs. H.J. Herbert
directeur

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	3
Summary	4
Zusammenfassung	5
Résumé	7
1 Inleiding	8
1.1 Verantwoording	8
1.2 Representativiteit	8
1.3 Leeswijzer	8
2 Economische ontwikkelingen	9
2.1 De wereldeconomie	9
2.2 De Nederlandse economie	10
2.3 Beleggingen	10
2.4 De verzekeringsmarkt in 2010	11
3 Levensverzekeringen	14
3.1 Algemeen	14
3.2 Individueel	14
3.3 Productie individueel	16
3.4 Collectief	19
4 Schadeverzekeringen	20
4.1 Algemeen	20
4.2 Herverzekering	21
4.3 Motor	21
4.4 Brand	24
4.5 Transport	25
4.6 Aansprakelijkheid	26
4.7 Rechtsbijstand	27
4.8 Reis	28
5 Zorgverzekeringen	29
5.1 Algemeen	29
5.2 Ziektekosten	29
5.3 Inkomen	29
Verklaring begrippen	31

Samenvatting

Nadat in 2008 de kredietcrisis toesloeg en uitmondde in een recessie, werd in 2009 de weg omhoog ingezet. In 2010 vlakt het economische herstel af. Het macro-economische beeld van 2010 is hiermee te karakteriseren als opkrabbelen en zeker niet als een inhaalslag na de eerdere economische verliezen. Ook verzekeraars merken dit, al is 2010 voor hen duidelijk een minder gunstig jaar, waarin zowel het totale premievolumen als het resultaat daalt. Ondanks deze minder gunstige ontwikkelingen slagen ze erin de solvabiliteit op peil te houden en de kosten verder omlaag te brengen. De verzekeringsbranche blijft derhalve onverminderd solide.

Levensverzekeringen

Het premievolumen van levensverzekeraars neemt in 2010 verder af. We zien vooral een afname bij de productie van individuele levensverzekeringen. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door concurrentie met banksparen. Daarnaast heeft de ophef over beleggingsverzekeringen en het beurssentiment de verkoop van deze producten sterk doen afnemen. Bij collectieve verzekeringen neemt het premievolumen fors af. Deze daling zien we vooral terug bij de koopsommen en is voor een groot deel terug te voeren op een incidenteel verhoogd niveau koopsomproductie in 2009. Het technisch resultaat daalt in 2010.

Schadeverzekeringen

De ontwikkelingen van de schadebranches blijven in 2010 stabiel. De omzet blijft op het niveau van 2009, maar het resultaat neemt bij de meeste branches af. In vrijwel alle branches staan verzekeraars onder druk als gevolg van sterke concurrentie. Hierdoor richten zij zich op het verbeteren van de efficiëntie, wat terug te zien is in dalende bedrijfskosten. De schade neemt in 2010 in bijna alle branches toe. Dit heeft een drukkend effect op het resultaat.

Zorgverzekeringen

Het resultaat van ziektekostenverzekeraars is in 2010 positief. De introductie van het nieuwe zorgstelsel in 2006 zorgde onder andere voor sterke concurrentie op de premie, waardoor het resultaat aanvankelijk negatief werd. Na premie- en dekkingsaanpassingen door verbeterd inzicht in risico's sloeg het resultaat in 2009 om. In 2010 blijft het resultaat positief, maar het is wel lager dan in 2009. Ook bij Inkomen daalt het resultaat. Door het vrijvallen van de schadevoorzieningen van inmiddels niet meer bestaande producten (WAO-gat, Pemba), werd het resultaat in het verleden sterk geflatteerd. Inmiddels worden de gevolgen van de sterke concurrentie en de oplopende schade steeds beter zichtbaar, wat het resultaat drukt.

Resultaat verzekeringsbranche 2010

	Premievolumen ¹ 2010		Netto combined ratio 2010	Resultaat ²				
	€ mrd	% groei t.o.v. 2009		2006	2007	2008	2009	2010
				% verdiende premie				
Totaal Leven	21,5	-12	n.v.t.	11	16	-23	8	1
Totaal Schade	13,1	0	97	10	10	4	5	6
- Motor	4,6	1	102	13	11	2	3	2
- Brand	3,7	1	99	11	3	2	5	4
- Transport	0,8	-5	105	9	12	6	4	-1
- Overige	3,9	-2	87	7	14	6	8	13
Totaal Zorg	42,4	5	98	4	3	2	3	2
Totaal	76,9	-1	n.v.t.	8	9	-6	5	2

¹ Premievolumen (bruto verdiende premie) van de directe binnenlandse tekening, de indirecte binnenlandse tekening en de directe buitenlandse tekening. Het premievolumen van Ziektekosten is inclusief de bijdrage uit de centrale kassen.

² Technisch resultaat, uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie, na rente en na herverzekering, maar voor afdracht van vennootschapsbelasting.

Summary

Following the credit crunch of 2008 which resulted in a recession, we witnessed an upturn in 2009. In 2010, the economic recovery levelled off. The macro-economic picture in 2010 can be best summarised as being more of a struggle for recovery than in any way making good the economic losses of previous years. The same has been true for insurers, even though 2010 was clearly a less favourable year for them, during which both premium volumes and results fell. Despite these less favourable developments, they nevertheless succeeded in maintaining solvency levels and in pushing down costs even more. The insurance industry therefore remains unabatedly solid.

Life insurance

Premium volumes for life insurers continued to fall in 2010. For individual insurance policies in particular, we see a drop in production. This has been caused to a large degree by competition from bank saving schemes. Likewise, the fuss about investment-linked insurance and stock-exchange sentiment also affected these products adversely. In the case of collective insurance policies, premium volume declined rapidly. This drop is primarily reflected in the single premiums and for a large part can be traced back to an occasionally increased level of single premium production in 2009. The result dropped in 2010.

Non-life insurance

The developments in non-life sectors remained stable in 2010. Turnover remained at 2009 levels, but profitability levels in most sectors witnessed a downturn. In almost all sectors, insurers are under pressure as a result of the keen competition. In consequence, they are seeking ways to improve efficiency, and this is reflected in decreasing operating costs. Claims rose in almost all sectors in 2010, which has had the effect of pushing down profitability.

Accident & Health insurance

Accident and healthcare insurers saw positive results in 2010. The introduction of the new healthcare system in 2006 led to stiff competition in terms of premiums, which in turn resulted in negative profitability levels at the beginning. Following adjustments in premiums and cover as a result of improved insights with respect to risks, results were turned around in 2009. Results remained positive in 2010, but were lower than in 2009. Casualty & Disability also witnessed a drop in results. With the release of non-life provisions for products that no longer exist, results were strongly flattered in the past. In the meantime, the consequences of the increased competition and the rising number of claims have become increasingly more noticeable, which has had the effect of squeezing returns.

Results in the insurance industry in 2010

Results in the insurance industry in 2010								
	Premiums ¹		Net com- bined ratio	Results ²				
	2010			2006	2007	2008	2009	2010
	% growth compared to 2009			% earned premiums				
	€bn		2010					
Total Life	21,5	-12	n/a	11	16	-23	8	1
Total Non-life	13,1	0	97	10	10	4	5	6
- Motor vehicles	4,6	1	102	13	11	2	3	2
- Property	3,7	1	99	11	3	2	5	4
- Transport	0,8	-5	105	9	12	6	4	-1
- Other	3,9	-2	87	7	14	6	8	13
Total Accident & Health	42,4	5	98	4	3	2	3	2
Total	76,9	-1	n/a	8	9	-6	5	2

¹ The premium volume (gross earned premium) of the direct domestic turnover, indirect domestic turnover and direct foreign turnover. The premium volume for medical expenses includes the contribution from the central funds.

² Result after interest, expressed as a percentage of the gross earned premium, after interest and after reinsurance, but before the deduction of corporation tax.

Zusammenfassung

Nachdem 2008 die Kreditkrise entstand und in eine Rezession mündete, setzte 2009 der Konjunkturanstieg ein. Im Jahr 2010 flacht die wirtschaftliche Erholung ab. Das makroökonomische Bild des Jahres 2010 lässt sich somit als eine kleine Erholung, jedoch sicherlich nicht als eine gelungene Aufholjagd, im Rahmen derer die früheren wirtschaftlichen Verluste wettgemacht wurden, charakterisieren. Auch bei den Versicherern ist dies spürbar. 2010 ist für sie allerdings ein deutlich weniger günstiges Jahr, in dem sowohl das gesamte Beitragsvolumen als das Ergebnis sinkt. Trotz dieser weniger günstigen Entwicklungen schaffen sie es, die Solvabilität in Stand zu halten und die Kosten weiter zu senken. Die Versicherungsbranche weist somit weiterhin eine ungeminderte Solidität auf.

Lebensversicherungen

Das Beitragsvolumen der Lebensversicherer nimmt im Jahr 201 weiter ab. Vor allem bei den individuellen Versicherungen ist eine Abnahme der Abschlüsse erkennbar. Dies wird zum Großteil durch den Wettbewerb mit dem Banksparen verursacht. Außerdem hat das Aufheben über die Anlageversicherungen und das Börsenklima den Verkauf dieser Produkte stark gesenkt. Bei Gruppenversicherungen nimmt das Beitrags-

volumen stark ab. Dieser Rückgang ist vor allem bei den Kapitalversicherungen zu sehen und lässt sich zum Großteil auf ein vorübergehend hohes Niveau der Kapitalversicherungsabschlüsse im Jahr 2009 zurückzuführen. Das Ergebnis nimmt ab in 2010.

Schadensversicherungen

Die Entwicklungen der Schadensbranchen blieben im Jahr 2010 stabil. Der Umsatz bleibt auf dem Niveau des Jahres 2009, das Ergebnis sinkt allerdings in den meisten Branchen. In nahezu allen Branchen stehen Versicherer infolge der starken Konkurrenz unter Druck. Dadurch konzentrieren sie sich auf die Verbesserung der Effizienz, was sich in sinkenden Betriebskosten äußert. Das Schadensvolumen erhöht sich 2010 in nahezu allen Branchen. Dies hat eine dämpfende Wirkung auf die Ergebnisse.

Krankenversicherungen

Das Ergebnis der Krankenversicherer ist im Jahr 2010 positiv. Die Einführung des neuen Krankversicherungssystems im Jahr 2006 sorgte unter anderem für eine stärkere Konkurrenz bei den Beiträgen, weshalb das Ergebnis zu Beginn negativ ausfiel. Nach Beitrags- und Deckungsanpassungen durch einen verbesserten Einblick in die

Ergebnis der Versicherungsbranche 2010

	Beitragsvolumen ¹		Netto-Schaden Kosten-Quote	Ergebnis ²				
	2010			2006	2007	2008	2009	2010
	% Wachstum gegenüber							
	€ Mrd.	2009	2010	% verdienter Beitrag				
Lebensversicherungen gesamt	21,5	-12	n.zutr.	11	16	-23	8	1
Schadensversiche- rungen gesamt	13,1	0	97	10	10	4	5	6
- Motor	4,6	1	102	13	11	2	3	2
- Brand	3,7	1	99	11	3	2	5	4
- Transport	0,8	-5	105	9	12	6	4	-1
- Sonstige	3,9	-2	87	7	14	6	8	13
Krankenversiche- rungen gesamt	42,4	5	98	4	3	2	3	2
Gesamt	76,9	-1	n.zutr.	8	9	-6	5	2

¹ Beitragsvolumen (brutto verdienten Beitrag) der direkten inländischen Verträge, der indirekten inländischen Verträge und der direkten ausländischen Verträge. Das Beitragsvolumen für Krankheitskosten versteht sich einschließlich des Beitrags aus den zentralen Kassen.

² Technisches Ergebnis, dargestellt als Prozentwert des brutto verdienten Beitrags, nach Rente und Rückversicherung, aber vor Abzug der Körperschaftsteuer.

Risiken änderte sich das Ergebnis 2009. Im Jahr 2010 ist das Ergebnis zwar weiterhin positiv, es ist jedoch niedriger als im Jahr 2009. Auch im Bereich Einkommensversicherungen sinkt das Ergebnis. Durch den Wegfall der Schadensrücklagen von mittlerweile nicht mehr verfügbaren

Produkten wurde das Ergebnis in der Vergangenheit erheblich geschönt. Inzwischen sind die Folgen der starken Konkurrenz und der wachsenden Schäden stets stärker sichtbar, wodurch das Ergebnis sinkt.

Résumé

Après la crise du crédit de 2008 qui a entraîné une récession, 2009 a été marquée par une reprise économique. En 2010, la reprise économique s'est stabilisée. L'image macro-économique de l'année 2010 peut être toutefois qualifiée de remise sur pied et non de reprise positive après les pertes économiques antérieures. Les assureurs ont également noté cela, bien que 2010 ait été clairement pour eux une année peu favorable, avec une baisse du volume des primes total ainsi que du résultat. En dépit de ces évolutions peu positives, ils sont cependant parvenus à préserver la solvabilité et à diminuer les coûts. Toutefois, la branche des assurances demeure relativement solide.

Assurances vie

Le volume des primes dans le secteur des assurances vie a continué de baisser en 2010. Nous constatons une diminution de la production, plus particulièrement en ce qui concerne les

assurances individuelles. Cette baisse est en grande partie le résultat de la concurrence au sein de l'épargne bancaire. En outre, les discussions concernant les assurances investissements et le sentiment boursier ont provoqué un fléchissement prononcé des ventes de ces produits. Le volume des primes pour les assurances collectives a connu une forte baisse. Cette baisse est particulièrement ressentie dans les capitaux et renvoie pour une grande partie à un niveau supérieur occasionnel de la production du capital en 2009. Le résultat en baisse en 2010.

Assurances dommages

Les évolutions dans les branches des assurances dommages demeurent stables en 2010. Le chiffre d'affaires reste au niveau de 2009, mais le résultat dans la plupart des branches a diminué. Dans la quasi totalité des branches, les assureurs ressentent la pression générée par une rude concurrence. De ce fait, ils se concentrent sur la rentabi-

Résultat branche des assurances 2010

	Volume des primes ¹		Ratio net combiné	Résultat ²				
	2010	% croissance par rapport à 2009		2006	2007	2008	2009	2010
	€ Mrd		2010	% prime acquise				
Total Vie	21,5	-12	n/a	11	16	-23	8	1
Total Dommages	13,1	0	97	10	10	4	5	6
- Véhicules automobiles	4,6	1	102	13	11	2	3	2
- Incendie	3,7	1	99	11	3	2	5	4
- Transport	0,8	-5	105	9	12	6	4	-1
- Autres	3,9	-2	87	7	14	6	8	13
Total Maladie	42,4	5	98	4	3	2	3	2
Total	76,9	-1	n/a	8	9	-6	5	2

¹ Volume des primes (la prime acquise brute) des souscriptions nationales directes, des souscriptions nationales indirectes et des souscriptions étrangères directes. Le volume des primes des coûts Maladie inclut la part des caisses centrales.

² Résultat technique, exprimé en pourcentage de la prime acquise brute, après intérêt et après réassurance, mais avant paiement de l'impôt sur les sociétés.

lité, ce qui se traduit par une baisse des frais généraux. En 2010, les dommages ont augmenté dans la quasi totalité des branches. Cela s'est répercuté sur le résultat.

Assurances maladie

Le résultat des assurances maladie est positif en 2010. L'introduction du nouveau régime de soins en 2006 a engendré notamment une rude concurrence sur les primes, le résultat étant au début négatif. Après les ajustements au niveau des primes et de la couverture suite à une meilleure

appréciation des risques, le résultat s'est redressé en 2009. En 2010, le résultat reste positif bien qu'il soit inférieur à celui de 2009. Le résultat a également baissé dans le secteur Revenus. En raison des provisions pour sinistres qui devenaient disponibles sur des produits désormais disparus, le résultat dans le passé était beaucoup trop gonflé. Entre-temps, les conséquences de la rude concurrence et de l'augmentation des dommages deviennent de plus en plus visibles ce qui a une influence négative sur le résultat.

1 Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit jaarverslag bevat een terugblik op de financiële ontwikkelingen in de Nederlandse verzekeringsbranche over het jaar 2010. Het verslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringstatistiek en Onderzoek (CVS), het statistisch onderzoeksbureau van het Verbond van Verzekeraars.

Resultaten worden veelal uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie. De hier gepresenteerde resultaten zijn de zogenaamde technische resultaten inclusief herverzekering, maar vóór afdracht van vennootschapsbelasting. De berekeningen zijn gebaseerd op een panel van verzekeraars, maar alle uitkomsten zijn opgehoogd naar de omvang van de gehele Nederlandse verzekeringsbranche. Vanwege de omvang van het panel is de ophoging voldoende betrouwbaar om uitspraken over de gehele markt te kunnen doen.

De genoemde bedragen en aantallen in dit jaarverslag over voorgaande jaren kunnen op bepaalde punten licht afwijken van de bedragen en aantallen zoals vermeld in eerdere jaarverslagen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn bijstellingen op oude jaren, veranderingen in panel-samenstelling en de gewijzigde verslagleggingsregels. De in de kaders gepresenteerde resultaten zijn afkomstig van het CVS, tenzij anders vermeld.

1.2 Representativiteit

De financiële gegevens over levensverzekeraars zijn gebaseerd op 94% van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Leven, waarvoor het CVS jaarlijks levensverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn, enquêteert. De statistiek vraagt onder andere de verlies- en winstrekening, de technische en niet-technische rekening en de balans uit.

De financiële gegevens van schadeverzekeraars zijn gebaseerd op 85% van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg, waarvoor het CVS jaarlijks schadeverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn, enquêteert. De in het hoofdstuk schadeverzekeringen gepresenteerde resultaten hebben betrekking op alle schadeverzekeringen exclusief Zorg, namelijk verzekeringen voor motorrijtuigen, brand, transport, aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis.

De sector Zorg bestaat uit de branches ziektekosten- en inkomensverzekeringen. Deze branches zijn weer opgebouwd uit productgroepen. Hierbij wordt rekening gehouden met producten uit het nieuwe zorgstelsel (de basisverzekering) en de uitloop uit het oude zorgstelsel, alsmede de WIA en de uitloop van producten gerelateerd aan het oude sociale zekerheidsstelsel (Pemba, WAO-gat). De financiële gegevens van ziektekostenverzekeraars zijn gebaseerd op kwartaalcijfers van DNB over de gehele markt van Nederlandse ziektekostenverzekeraars, de cijfers van Inkomen komen uit de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg en zijn gebaseerd op 90% van de markt gemeten naar premievolume.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat kort in op algemene economische ontwikkelingen die deels van invloed zijn op de resultaten van de verzekeringsbranche. In hoofdstuk 3 wordt verslag gedaan van de financiële ontwikkelingen op de markt voor levensverzekeringen, met aandacht voor de ontwikkeling van het premievolume, de nieuwe productie en het resultaat. Daarna wordt in hoofdstuk 4 het resultaat van de diverse schadeverzekeringen toegelicht, waarbij we ook stilstaan bij de impact van herverzekering. Hoofdstuk 5 bevat een toelichting op de markt van zorgverzekeringen. Het verslag sluit met een verklarende lijst van begrippen.

2 Economische ontwikkelingen³

2.1 De wereldeconomie

De macro-economische groei vertoont in 2010 geen gevolgen meer van de kredietcrisis, maar blijft bescheiden. Na de kredietcrisis zette in 2009 het economisch herstel in, maar door de afvlakking van dit herstel in 2010 is er geen sprake van een inhaalslag.

Wereldwijd komt de economische groei uit op 4,7%. Een totale omslag vergeleken met de daling van 0,9% in 2009, maar niet voldoende om de eerdere negatieve ontwikkelingen te compenseren. De verdeling van de economische groei is ongelijk. Zo vindt de meeste groei plaats in de opkomende economieën, die al minder hard geraakt waren door de kredietcrisis. In de hoogontwikkelde landen blijft de economische groei beperkt.

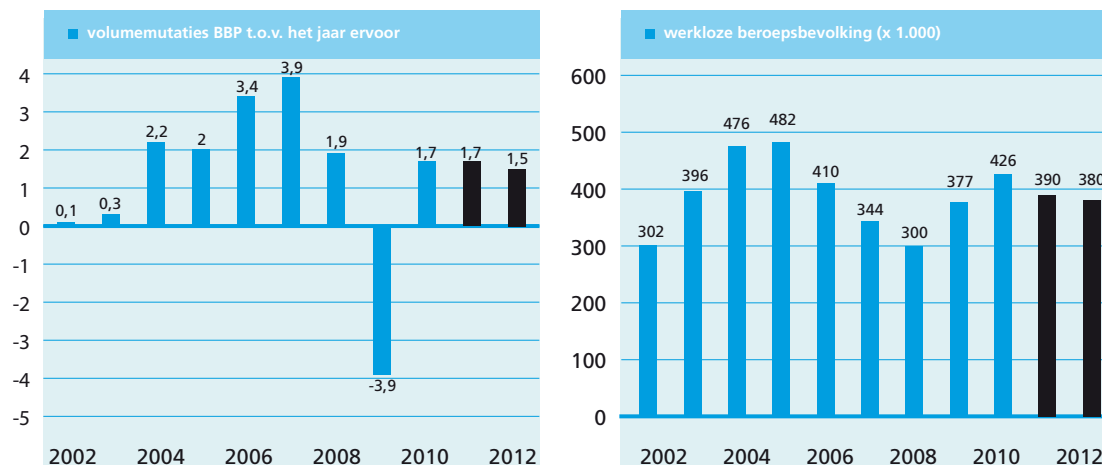
De economie van de Verenigde Staten groeit in 2010 met 2,8%. De meeste groei wordt in het begin van 2010 behaald, waarna in de loop van het jaar de groei iets vertraagt. De groei wordt teweeggebracht door een stijging van de wereldhandel en door een expansief begrotingsbeleid, maar ook de toegenomen consumptie en investeringen dragen bij aan de positieve ontwikkeling. De tekorten op de begroting en de lopende rekening blijven een risico voor de economische stabiliteit en zorgen voor een verzwakking van de koers van de dollar ten opzichte van de euro.

Azië behaalt in 2010 een economische groei van 9%. Net als in de voorgaande jaren zit China

hier boven met een economische groei van 10,3%. Dit is niet alleen maar positief, omdat het gepaard gaat met een hoge inflatie, terwijl ook andere economieën in Azië tekenen van oververhitting vertonen. Niettemin zorgt de hoge economische groei voor een toename van de wereldhandel, die wereldwijd een positief effect heeft op de economische groei. De toenemende voedsel- en energieprijzen vormen in deze landen een risico voor de economische stabiliteit.

In het eurogebied komt de economische groei in 2010 uit op 1,7%. Europa blijft dus achter bij zowel de VS als Azië, maar vergeleken met de krimp van 4% in 2009 kunnen we spreken van een positieve wending. De belangrijkste drijfveer achter de matige groei is de uitvoer, die wordt versterkt door een goedkope euro. Wel zien we grote verschillen tussen landen. Zo groeide de Duitse economie als gevolg van loonmatiging en aantrekkende export met 3,5%, terwijl Griekenland een daling noteerde van 4,5%. Een belangrijk risico wordt nog steeds gevormd door de schuldencrisis van enkele Europese landen. Het begrotingstekort in het eurogebied is in 2010 opgelopen tot 6,5%, wat betekent dat steun door overheidsbestedingen, die tot voor kort een belangrijke drijfveer achter het economische herstel was, zal wegvallen. Het CPB verwacht niet dat de consumentenbestedingen deze rol geheel over kunnen nemen, wegens de opgelopen werkloosheid en het streven naar herstel van de vermogenspositie. Hierdoor zal de Europese economische groei weer enigszins afzwakken.

Figuur 1 Mutaties BBP (%) en de gemiddelde werkloze beroepsbevolking in Nederland tussen 2002 en 2012 (bron: CBS). Voor 2011 en 2012 betreft het prognoses op basis van cijfers van het CPB

³ De tekst in dit hoofdstuk is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2011 van het CPB, de kwartaalberichten van DNB, artikelen uit ESB en publicaties van de OECD en de Wereldbank.

2.2 De Nederlandse economie

In 2009 kromp de Nederlandse economie met bijna 4%. Niettemin was in de tweede helft van 2009 al herstel zichtbaar en dit zette in 2010 door. De recessie was dus kort maar krachtig, maar laat wel blijvende effecten op het niveau van het bruto nationaal product achter. De economische groei van 1,7% in 2010 is bescheiden en zeker geen inhaalslag voor de eerdere krimp. De groei valt grotendeels toe te schrijven aan de gestegen uitvoer. Doordat de wereldhandel in 2010 weer aantrekt, neemt ook de Nederlandse export toe, wat een positief effect heeft op de economische groei. Daarnaast leveren de overheidsbestedingen, voorraadvorming en de investeringen een positieve bijdrage aan de economische groei in 2010. Omdat het overheidstekort oploopt, kunnen de overheidsbestedingen deze rol niet blijven spelen. Ook de extra impuls vanuit de voorraadvorming zal wegvallen, maar de binnenlandse bestedingen nemen die rol over. In 2010 werkt dit nog niet door, maar voor 2011 en 2012 verwachten zowel DNB als het CPB dat de consumptie weer een drijvende kracht is achter de doorzettende economische groei.

Een lichtpuntje in de economische neergang was de ontwikkeling van de werkloosheid. Deze liep minder sterk op dan in andere landen. In 2010 loopt de werkloosheid weliswaar op, tot 5,4% van de beroepsbevolking, maar de stijging is aanzienlijk minder dan de eerdere verwachtingen. Dit komt doordat bedrijven buffers hebben opgebouwd met in het verleden behaalde winsten, waardoor ze personeel langer kunnen aanhouden. Wegens de krappe markt voor geschoolde werknemers, kiezen veel bedrijven ervoor personeel aan te houden, ondanks de vraaguitval. Een ander lichtpuntje is dat de inflatie net als in voorgaande jaren laag is gebleven. Deze komt voor 2010 uit op 1,3%.

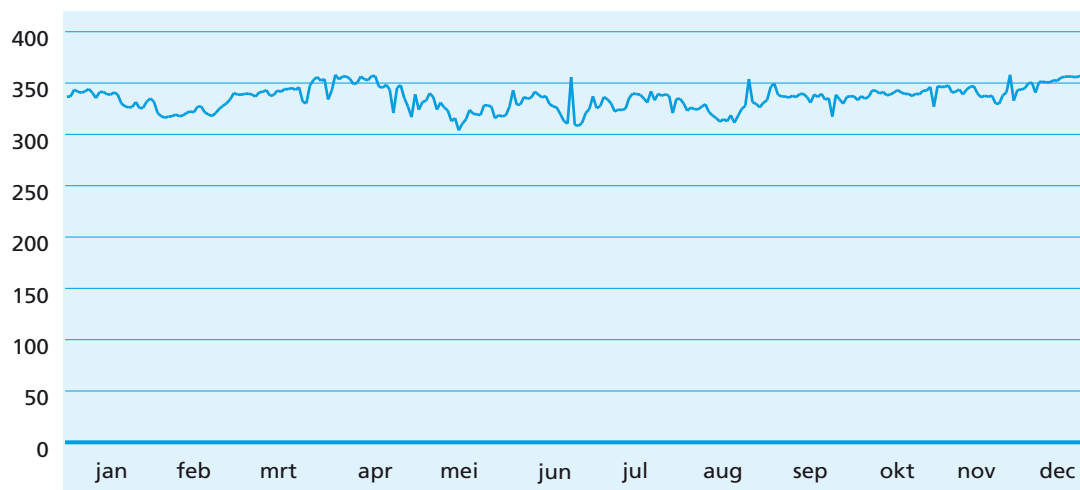
2.3 Beleggingen

Na de scherpe koersdalingen in 2008 herstelde de aandelenmarkt in 2009 enigszins. Dit herstel zet in 2010 nauwelijks door. Gedurende het jaar verloopt de koers relatief vlak, al zijn er veel ondiepe dalen en lage pieken. Uiteindelijk sluit de AEX 6% hoger dan aan het begin van 2010.

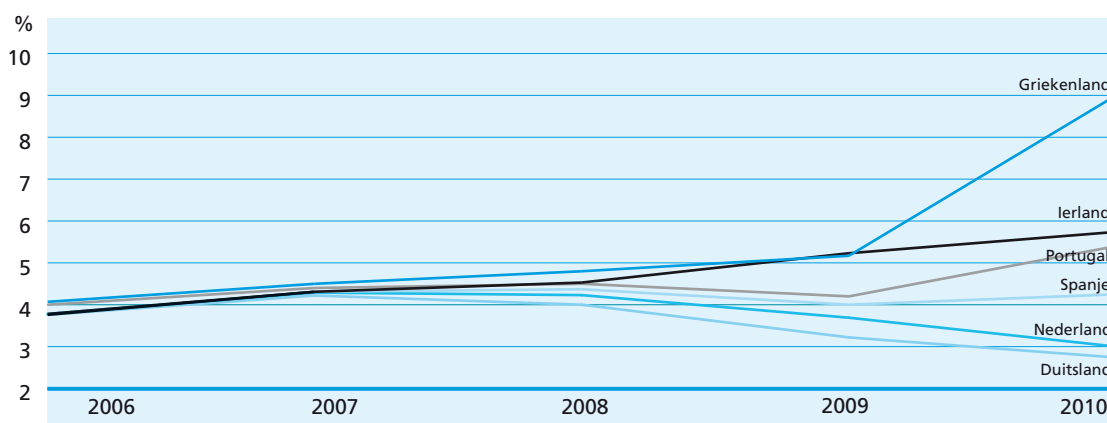
Verzekeraars beleggen onder andere in aandelen om daarmee het rendement op het kapitaal te verhogen. Niettemin is het aandeel van hun activa dat is belegd in aandelen, relatief klein om het risico op al te grote verliezen te verminderen. Het grootste deel van beleggingen van verzekeraars bestaat dan ook uit vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties, vorderingen uit (hypothecaire) leningen en vastgoed. De rendementen van deze vastrentende waarden hangen onder andere af van de kapitaalmarktrente en de opslagen voor het kredietrisico (credit spreads).

In 2010 blijkt door de Europese staatsschulden-crisis dat ook in deze markt niets zeker is. Terwijl staatsobligaties normaal gesproken bekendstaan als solide en betrouwbare investeringen, kunnen ook hierin grote schommelingen optreden. Tot 2008 waren er binnen de EU nauwelijks verschillen tussen de rentes op de staatsobligaties van de diverse landen, maar vanaf 2008 zien we hier verschillen ontstaan. Zo zijn staatsobligaties die door Griekenland zijn uitgegeven sterk in waarde gedaald, omdat beleggers het risico dat deze niet worden afgelost hoger zijn gaan inschatten als gevolg van de financiële crisis waarin dit land verkeert. De onzekerheid over het mogelijk niet aflossen verhoogt de risico-opslag voor deze obligaties (credit spread). Staatsobligaties van Duitsland zijn daarentegen in waarde gestegen, omdat dit land nog steeds als betrouwbaar te boek staat. Ook voor andere lan-

Figuur 2 Koers van de AEX in 2010

Figuur 3 Rente op staatsobligaties onder EMU-convergentiecriteria (bron: Eurostat)

den blijken de koersen aanzienlijk uiteen te kunnen lopen, wat het verschil in het rendement op staatsobligaties vergroot. Deze ontwikkeling is goed zichtbaar in de door Eurostat bijgehouden rente op staatsobligaties die onder de EMU-convergentiecriteria vallen. De rente wordt door de overheid uitgekeerd en vertoont daarom het omgekeerde beeld van het rendement: hoe onzekerder de uitkering op de staatsobligatie, hoe meer de overheid moet betalen om toch het kapitaal aan te kunnen trekken. Het toepassen van de vijf EMU-convergentiecriteria heeft tot doel om verschillen tussen de economieën van de diverse EMU-landen te beperken waardoor de rentevoeten van deze landen zouden moeten convergeren. In figuur 3 is duidelijk te zien dat deze de afgelopen jaren juist uit elkaar zijn gaan lopen.

Voor het behaalde rendement op een portefeuille is de verdeling van de staatsobligaties van verschillende landen dan ook van groot belang. Tezamen met relatief hoge veranderingen in de rentestand vergroot dit de onzekerheid voor verzekeraars, wat een negatief effect heeft op hun financiële positie.

Voor verzekeraars is in 1995 het zogenaamde u-rendement⁴ geïntroduceerd als maatstaf om de rendementen op beleggingen te bepalen. Voor 2010 zien we een gestaag afnemende trend, al laat dit beeld dus niet de onzekerheid zien die een gevolg is van de uiteenlopende staatsobligatiekoersen. Dit is wel te zien als we naast het u-rendement ook de rente op Nederlandse 10-jaarsstaatsleningen weergeven. Deze vertoont aan het begin van het jaar een aanzienlijk minder steile daling en loopt aan het eind van het jaar weer op. Het niet synchroon lopen van de rentevoeten

illustreert de onzekerheid die aan een beleggingsportefeuille kleefte en die in 2010 bijzonder groot was. De onzekerheid leidt vervolgens tot hogere risico-opslagen. De relatief grote veranderingen in de rentestand dragen hier ook aan bij; deze blijkt bijvoorbeeld uit de grootte van het verloop van het u-rendement, dat in een jaar tijd bijna een heel procentpunt daalt.

2.4 De verzekeringsmarkt in 2010

De vorige paragrafen beschreven de conjuncturele ontwikkelingen in 2010. Voor verzekeraars is het effect van dergelijke conjuncturele ontwikkelingen doorgaans bescheiden. Niettemin zijn in 2010 enkele factoren te benoemen die wel degelijk invloed hebben op de financiële positie van verzekeraars. Zo hebben de rente en de beleggingskoersen effect op het behaalde beleggingsresultaat van verzekeraars. Daarnaast leidt een vermindering van de loonsom door verlaging van de werkgelegenheid tot een vermindering van premie-inkomsten voor pensioen- en inkomensverzekeraars, terwijl de uitgaven stijgen. Ook de vergrijzing en de uitstoot van personeel na het behalen van pensioengerechtigde leeftijd hebben een dergelijk effect. Daarnaast is het spaarsaldo van invloed op verzekeraars, omdat meer sparen bij banken ertoe kan leiden dat van verzekeraars minder kapitaalopbouwproducten worden afgenomen. Een positief effect in 2010 is het aantrekken van de autoverkoop, wat leidt tot een hogere verkoop van motorrijtuigverzekeringen of, als de aankoop van een nieuwe auto gepaard gaat met de verkoop van een oude, een omzetting van de polis met alleen WA-dekking naar allriskdekking.

Naast de conjuncturele ontwikkelingen hebben verzekeraars te maken met wezenlijke verande-

⁴ Het u-rendement is een rendementsmaatstaf die maandelijks door het CVS wordt gepubliceerd. De hoogte van het u-rendement is gebaseerd op het effectief rendement van alle staatsleningen (guldens- en euro-obligatieleningen) die voldoen aan een aantal specifieke criteria.

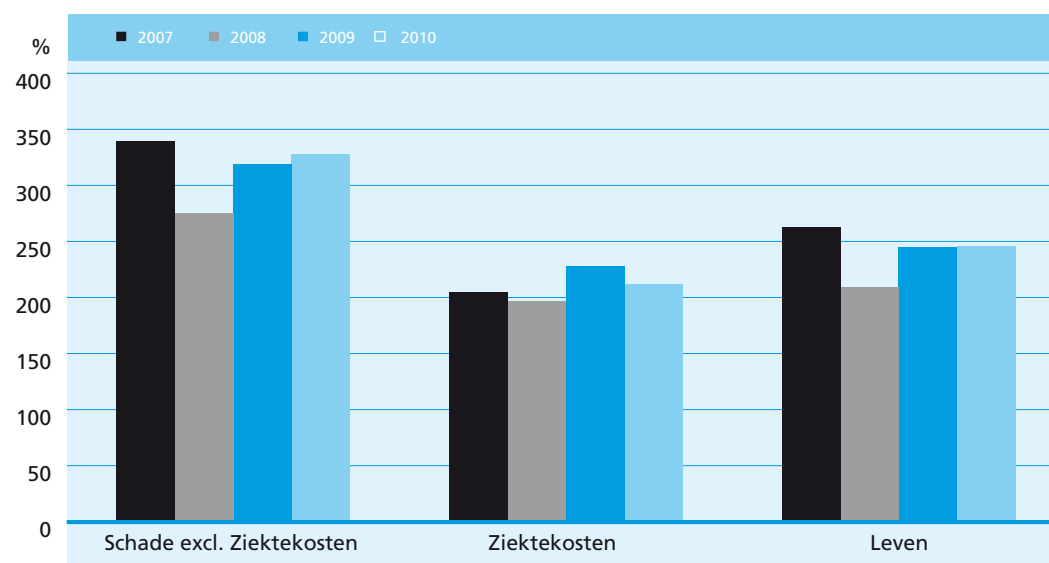
Figuur 4 Ultimo maandelijks u-rendement (bron: CBS en CVS) en rente op Nederlandse 10-jaars-staatsobligaties (bron: DNB), 2010

Ontwikkeling van de solvabiliteit

De aan DNB gerapporteerde solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen. De ratio wordt verkregen door de aanwezige solvabiliteit te delen door de vereiste solvabiliteit, waarbij de vereiste solvabiliteit een wettelijk voorgeschreven veiligheidsmarge is en de aanwezige solvabiliteit de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt. De marge hoort groter te zijn dan 100% en ligt hier in de praktijk ruim boven. De kredietcrisis zorgde er echter voor dat de ratio in 2008 daalde. Het effect werd versterkt doordat verzekeraars zelf ook al waren begonnen met het verlagen van de buffer, omdat de marge in de periode voor 2008 zeer hoog was. In 2009 is de ratio weer gestegen, wat duidelijk maakt dat de solvabiliteitsratio weliswaar onder druk stond, maar goed door de crisis is gekomen. In 2010 zijn vervolgens twee tegenovergestelde bewegingen te zien. De solvabiliteit van zorgverzekeraars is gedaald, terwijl de solvabiliteit bij levensverzekeraars en schadeverzekeraars juist een stijging laat zien. De daling komt door een stijging van het vereiste kapitaal van zorgverzekeraars; het aanwezige kapitaal blijft bij alle verzekeraars op peil. Deze markt is nog altijd in ontwikkeling na de wijziging van het zorgstelsel in 2006. De solvabiliteitsratio laat dan ook vooral zien dat de financiële situatie van verzekeraars nog altijd ruimschoots voldoende is.

Figuur 5 Solvabiliteitsratio verzekeraars (bron: DNB)

ringen in de sector. Zo wordt er gediscussieerd over verhoging van de pensioenleeftijd en zelfs over een geheel nieuw pensioenstelsel. Daarnaast is de markt veranderd als gevolg van de discussie over beleggingsverzekeringen en de kredietcrisis. Het vertrouwen van consumenten in verzekeraars is teruggelopen en de concurrentie met banken door banksparen is toegenomen. Dit is terug te zien in de krimp van het premievolume en de daling bij de verkoop van vooral individuele beleggingsverzekeringen.

Ook de distributiestructuur gaat veranderen. De Tweede Kamer heeft besloten in 2013 het zuivere marktmodel, waarin sprake is van rolontvlechting, in te voeren. In dat jaar wordt het provisieverbod voor complexe en een aantal andere impactvolle producten geïntroduceerd. Dit zal de marktstructuur in het nieuwe stelsel zodanig ordenen dat verzekeraars bij de producten die onder het provisieverbod vallen, alleen netto producten leveren, terwijl onafhankelijke adviseurs het advies rechtstreeks aan de klant factureren. De klant zal dan separaat voor dit advies betalen.

Voor schadeverzekeringen is de situatie iets positiever, maar ook daar is sprake van beperkte

mogelijkheden tot groei vanwege de verzadiging van de markten en de hevige onderlinge concurrentie. Hierdoor staan de premies en de resultaten onder druk. Niettemin is de sector sterk en gezond, wat onder andere blijkt uit de ontwikkeling van de solvabiliteit, die ondanks alle negatieve ontwikkelingen nog steeds op peil blijft en het beeld schetst van een gezonde bedrijfstak.

Ook via andere manieren proberen verzekeraars het hoofd te bieden aan de nieuwe uitdagingen waarmee ze te maken hebben. Zo wordt er gewerkt aan meer transparantie om het vertrouwen van consumenten terug te winnen. Daarnaast worden nieuwe producten in de markt gezet die beter aansluiten bij de behoefte van de consument en wordt de concurrentiepositie versterkt door de kosten te verlagen. Het personeelsbestand vertoont al jaren een lichte daling van zo'n 1% per jaar, maar is in 2010 met 2,5% verminderd.

Al met al kunnen we stellen dat verzekeraars in een moeilijke markt opereren, maar dat ze vanwege een goede uitgangspositie en door in te spelen op de veranderingen voldoende sterk zijn om deze uitdagingen aan te kunnen.

Solvency II

De huidige solvabiliteit wordt gemeten op basis van het Solvency I-raamwerk. Al enkele jaren wordt in Europees verband aan een nieuw toezichtstelsel gewerkt. De nieuwe vereisten (Solvency II) zullen naar verwachting vanaf 2013 in werking treden. Met de invoering van Solvency II focust het toezicht zich meer op de risico's en de beheersing van deze risico's.

De nieuwe vereisten worden veelvuldig in de praktijk getest. In de tweede helft van 2010 is de vijfde kwantitatieve impactstudie (QIS5) van Solvency II uitgezet. De impactstudie heeft twee hoofddoelen. Het eerste hoofddoel is het in kaart brengen van de financiële impact van Solvency II voor verzekeraars. Het tweede hoofddoel is een test van de uitvoerbaarheid van Solvency II. Enige voorzichtigheid bij de beoordeling van de uitkomsten van deze studie is op zijn plaats. De enquête is namelijk een momentopname van de situatie op een bepaalde rekendatum. In deze specifieke casus gaat het over ultimo 2009. Verder is de enquête onder grote tijdsdruk ingevuld, waarbij eigen interpretaties over bepaalde rekenexercities moesten worden toegepast. Niettemin heeft 83% van de verzekeraars die onder de reikwijdte van Solvency II vallen aan de enquête deelgenomen. Het Nederlandse deelnamepercentage ligt daarmee aanzienlijk hoger dan het Europese deelnamepercentage van 68%. DNB merkt daarbij op dat Nederlandse verzekeraars met deze grote inspanning een verdere stap in de voorbereiding naar Solvency II hebben gezet.

Het rapport van de Europese toezichthouder in maart 2011 toont dat Nederlandse verzekeraars goed uit de test komen. Het kapitaalsurplus daalt weliswaar, maar blijft volgens DNB nog op een comfortabel niveau. In de periode van totstandkoming van Solvency II mogen de solvabiliteits-eisen niet te streng worden gesteld, omdat dit tot te hoge kapitaaleisen kan leiden. Ondanks de kanttekeningen die bij de uitkomsten van QIS5 zijn te plaatsen, is de uitkomst vanuit QIS5 voor Nederlandse verzekeraars een gunstig bericht, omdat het eindresultaat bijdraagt aan een betere bescherming van de consument.

3 Levensverzekeringen

- Premievolume neemt af
- Resultaat daalt, maar blijft positief
- Aandeel beleggingsverzekeringen neemt af
- Nieuwe productie individueel daalt wederom

3.1 Algemeen

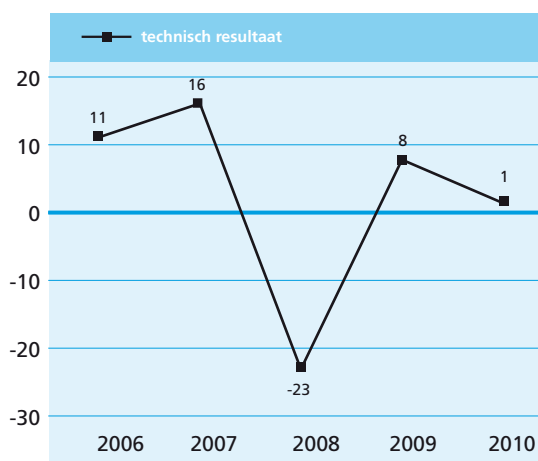
In 2009 behaalde de sector Leven weer een positief resultaat, na het recordverlies in 2008. Niettemin zien we in 2009 al dat het premievolume daalt. In 2010 zijn de effecten van de negatieve ontwikkeling duidelijker zichtbaar en daalt het premievolume verder. Dit komt onder andere door de toenemende concurrentie van bank-sparen, de discussie over beleggingsverzekeringen en de kredietcrisis. De beleggingsopbrengsten en technische voorzieningen werken positief uit op het resultaat, maar zijn onvoldoende groot om de effecten van gestegen uitkeringen, winstdeling en korting volledig te compenseren. In combinatie met het gedaalde premie-inkomen zorgt dit dan ook voor een daling van het resultaat ten opzichte van 2009. Het resultaat valt bij collectieve verzekeringen in geld negatief uit, terwijl dit bij de individuele variant juist positief is.

3.2 Individueel

De afname van het premievolume van individuele levensverzekeringen, die in 2008 inzette, gaat in 2010 nog steeds door. Ten opzichte van 2009 daalt de omzet met 9% (1,3 miljard euro) tot 13,9 miljard euro.

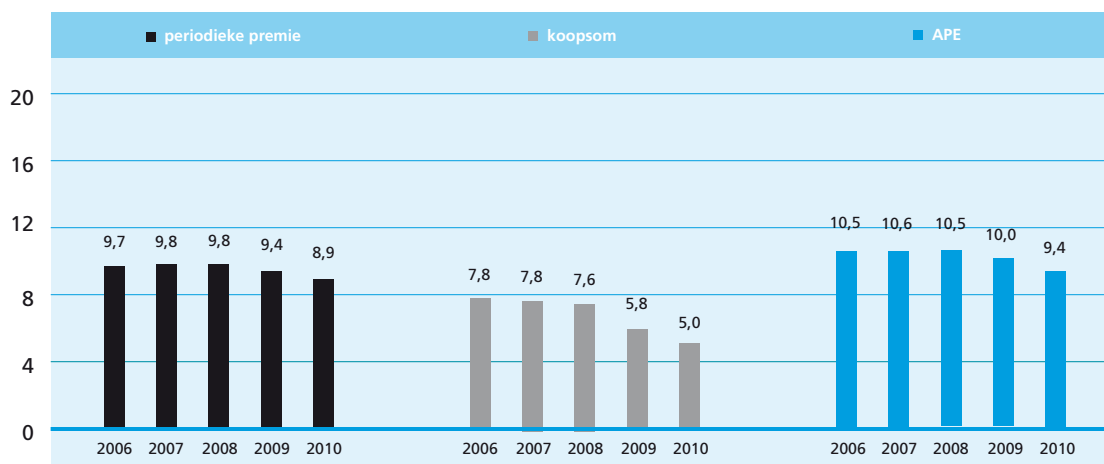
De onderverdeling van het premievolume naar periodiek en koopsom was jarenlang stabiel bij de individuele verzekeringen. Circa 55% van het premievolume werd voldaan door middel van

Figuur 6 Technisch resultaat Leven in procenten van de verdiende premie

periodieke premie, de overige 45% via eenmalige stortingen (koopsom). Deze situatie is in 2009 gewijzigd, omdat de afname van het premievolume in 2009 vooral bij de koopsommen optrad. Ook deze trend zet door in 2010. Het aandeel van de periodieke premie loopt daardoor op tot 64% tegen 36% koopsommen. Naast de economische crisis speelt de daling van direct ingaande lijfrenten (DIL) een rol in deze ontwikkeling. Kort voor de introductie van de nieuwe belastingwetgeving in 2001 zijn veel uitgestelde lijfrenten afgesloten waarbij tien jaar een standaard looptijd was. Dit houdt dus in dat in 2009 veel polissen afliepen. Dat heeft tot gevolg dat

Figuur 7 Premievolume individueel, in miljarden euro's

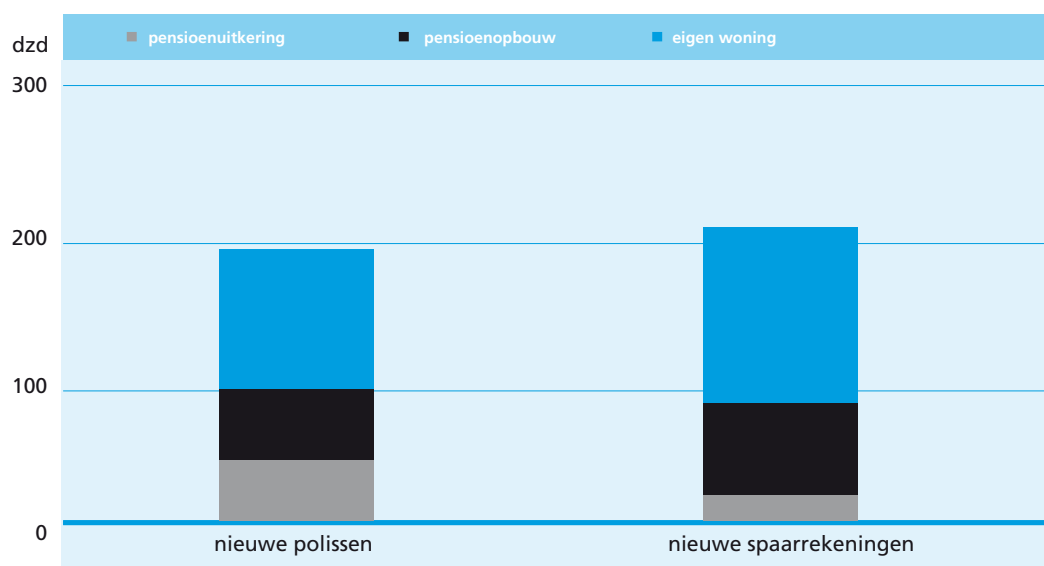
Banksparen

Vanaf januari 2008 hebben consumenten de mogelijkheid om fiscaal gefaciliteerd te sparen bij banken. Sinds 2010 is het daarnaast mogelijk bij banken fiscaal voordelig te sparen voor de uitvaart en een gouden handdruk weg te zetten. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft cijfers gepubliceerd over het totaal aantal rekeningen per ultimo 2010 over de bankspaarproducten bedoeld voor pensioenopbouw, pensioenuitkering, hypotheek, uitvaart en gouden handdruk. In de verzekeringsmarkt is pensioenopbouw, pensioenuitkering, hypotheek en uitvaart vergelijkbaar met de uitgestelde lijfrente, direct ingaande lijfrente, hypotheek en levenslang bij overlijden. De gouden handdruk past zowel onder de uitgestelde als direct ingaande lijfrente.

Eind 2010 hebben Nederlandse consumenten 7,1 miljard euro op 464.000 bankspaarrekeningen staan. Eind 2009 stond er 2,7 miljard euro op 237.000 rekeningen, een jaar daarvoor stond er 0,6 miljard op bankspaarrekeningen. De enquête van het CBS maakt geen onderscheid tussen inleg van bestaande en nieuwe klanten, waardoor de inleg bij banksparen en binnengekomen premiebedragen bij verzekeraars niet goed vergelijkbaar zijn. We kunnen wel een globale vergelijking maken tussen het aantal spaarrekeningen en nieuwe polissen, maar deze gaat niet helemaal op, omdat er binnen het aantal spaarrekeningen ook royement kan zitten. Niettemin zal het royement onder nieuwe spaarrekeningen waarschijnlijk niet groot zijn.

Bij de vergelijking focussen we alleen op de producten die het meest met elkaar vergelijkbaar zijn, te weten: producten voor pensioenuitkering, pensioenopbouw en eigen woning. Er zijn dan ongeveer 212.000 spaarrekeningen geopend, tegenover 193.000 polissen. Daar waar verzekeraars vorig jaar nog driekwart aandeel hebben, is dit aandeel geslonken tot iets minder dan de helft.

Figuur 8 Verdeling van aantal polissen en bankspaarrekeningen, 2010 (bron: CVS en CBS)

vanaf 2010 minder kapitaal vrijkomt waarvan een DIL kan worden gekocht.

Het premievolume van de traditionele levensverzekeringen (in geld in plaats van beleggingen) is negen miljard euro, het premievolume van de verzekeringen in beleggingseenheden bedraagt 4,9 miljard euro. De afname van het premie-

volume ten opzichte van 2009 is procentueel gezien het sterkst bij de beleggingsverzekeringen. Deze nemen met 11% af, terwijl de traditionele verzekeringen met 8% afnemen. Het aandeel beleggingsverzekeringen binnen het totaal is hiermee dus enigszins gedaald, van 36% in 2009 tot 35% in 2010.

3.3 Productie individueel

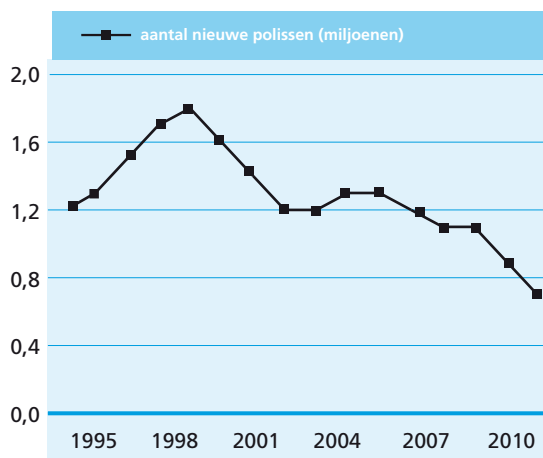
De concurrentie met banksparen werkt door in de productie van nieuwe individuele levensverzekeringen. In 2010 daalde de productiepremie (het premietotaal van de nieuw afgesloten verzekeringen) namelijk opnieuw. Het daalde van 5,3 miljard euro in 2009 tot 4,5 miljard euro vorig jaar; een daling van 15%. In alle maanden van 2010 is de productiepremie van individuele levensverzekeringen lager dan de productiepremie in 2009.

Los van de conjunctuur vertoont de individuele levenproductie al een paar jaar een teruggang. De concurrentie op de levenmarkt, de economische situatie en de ophef over beleggingsverzekeringen hebben hun impact. Verzekeraars bieden via hun bankendochter vaak bankspaarproducten aan. Deze cijfers zijn uiteraard niet opgenomen in de cijfers van de productie van individuele levensverzekeringen.

De verkoop van het aantal polissen is net als de productiepremie lager dan het niveau van 2009. Zo daalde het aantal nieuwe individuele levenpolissen in 2010 met 19% van 920.000 tot 750.000 polissen. In vergelijking met topjaar 1999, toen ruim 1,8 miljoen polissen zijn verkocht, is van de toenmalige productie nog maar 40% over. Het aantal verkochte individuele levensverzekeringen is zelfs iets lager dan in 1993, het eerste meetjaar van deze statistiek.

De daling van het aantal polissen is verder zowel bij de beleggingsverzekeringen als bij de traditionele verzekeringen terug te zien. De daling bij

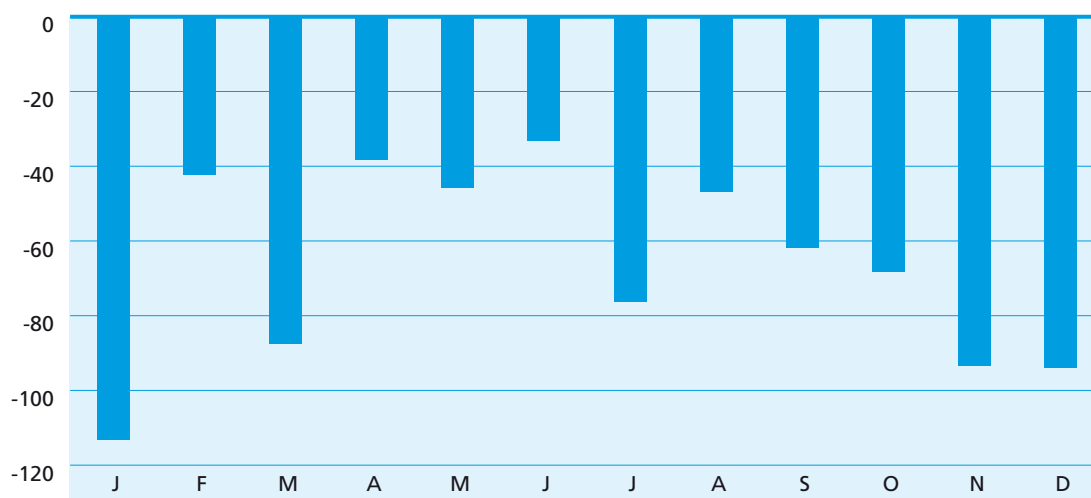
Figuur 9 Aantal nieuwe individuele levensverzekeringen

beleggingsverzekeringen is het sterkst: er zijn 29% minder beleggingsverzekeringen verkocht in 2010 dan in 2009. Het aantal nieuwe beleggingsverzekeringen is gedaald van 77.000 polissen tot 55.000 polissen. De verkoop van individuele levensverzekeringen in geld is met 18% afgenomen van 843.000 polissen in 2009 tot 695.000 polissen in 2010.

Doordat de daling van de verkoop van beleggingsverzekeringen sterker is dan die van verzekeringen in geld, neemt het aandeel beleggingsverzekeringen in de totale nieuwe productie verder af. In 2006 was nog een derde van de nieuwe individuele levensverzekeringen een beleggingsverzekering. Dit percentage daalde in de afgelopen vijf jaar gestaag tot 16% in 2008 en

Figuur 10 Verschil tussen productiepremie van nieuwe individuele levensverzekeringen in 2010 en 2009 per maand, in miljoenen euro's

tot 7% in 2010. De sterke daling van het aandeel beleggingsverzekeringen in de totale nieuwe productie valt onder andere te verklaren door de economische crisis en de discussie over de hoge kosten van de beleggingsverzekeringen.

De ontwikkeling van de productie bij de verschillende productgroepen varieert sterk. De sterkste daling van het aantal polissen vindt plaats bij de productgroep 'levenslang bij overlijden'. Het aantal nieuwe polissen is in 2010 met 113.000 stuks afgenomen tot 266.000 polissen; dit is een daling van 30%. Er is in totaal dertig miljoen euro minder productiepremie binnengekomen dan in 2009. De direct ingaande lijfrenten kenden de grootste daling in de productiepremie. Bij dit type levensverzekeringen is 275 miljoen minder productiepremie omgezet dan in 2009, dit is een daling van 11%. Er zijn ook 11% minder polissen verkocht; 51.000 stuks in 2010.

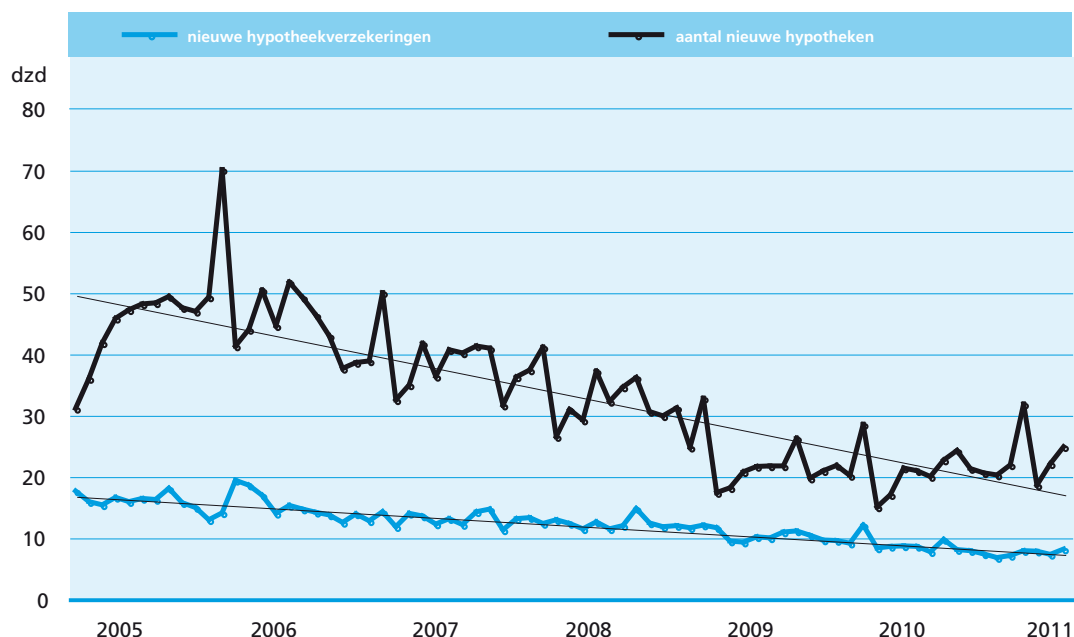
De daling bij beleggingsverzekeringen is het grootst bij de hypothecaire verzekeringen. De productgroep is in de afgelopen jaren gedaald van 111.000 nieuwe polissen in 2006 tot 8.500 nieuwe verzekeringen in 2010: een daling van maar liefst 92%. Ten opzichte van 2009 is het aantal hypothecaire verzekeringen met 55% gedaald. Niet alleen de hypothecaire beleggingsverzekeringen verliezen terrein, maar ook de hypotheekverzekeringen in geld. Deze verzekeringen zijn in 2010 met 16% gedaald ten opzichte van 2009, een daling van 102.000 tot 86.000 nieuwe polissen. De daling van het totale aantal hypothecaire verzekeringen is deels verklaarbaar

door de ontwikkelingen op de woningmarkt, zoals zichtbaar in figuur 11. Daarnaast heeft de daling in de verkoop van de hypothecaire verzekeringen te maken met de opkomst van banksparen.

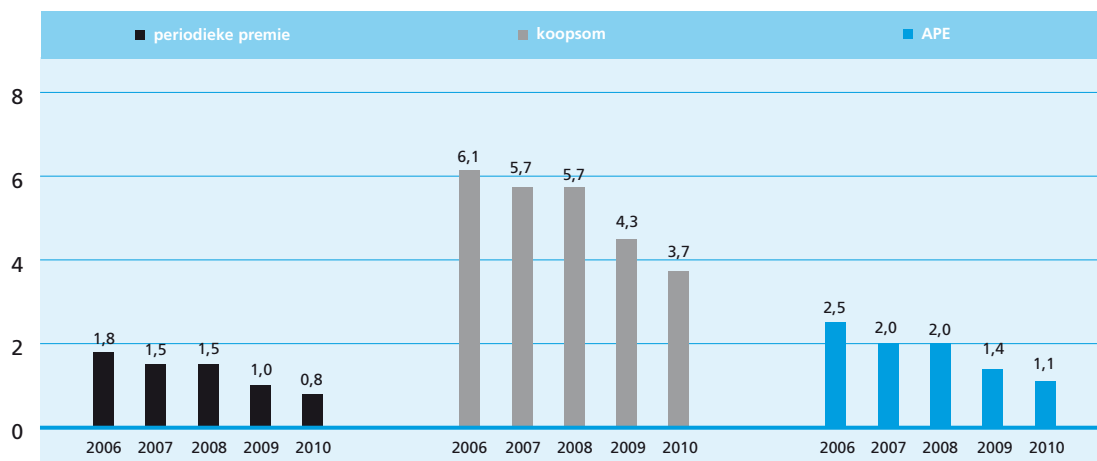
De productiepremie van de polissen met periodieke premiebetalingen is in 2010 met 20% gedaald tot 0,8 miljard euro. Hoewel de productiepremie van koopsompolissen relatief minder is gedaald, is ook daar nog een forse daling te zien. De premie van nieuwe koopsompolissen daalde met 14% tot 3,7 miljard euro. De APE (Annualised Premium Equivalent) bereikt in 2010 met 1,1 miljard euro een dieptepunt. De APE is het totaal van de periodieke premie, vermeerderd met 10% van de koopsompremie en geeft de 'kwaliteit' van de productie weer. In 2006 was de APE nog ruim tweemaal zo hoog als in 2010, met een productie van 2,5 miljard euro.

In 2009 was de helft van het aantal verkochte verzekeringen met periodieke premiebetaling een beleggingsverzekering. In 2010 daalt dit aandeel tot een kwart. Driekwart van de polissen is in 2010 een verzekering in geld. De productie van beleggingsverzekeringen daalt fors in 2010, maar deze daling leidt niet tot een andere verhouding tussen beleggingsverzekeringen en verzekeringen in geld bij koopsomverzekeringen. In 2009 was 6% van alle koopsomverzekeringen een beleggingsverzekering en 94% was een verzekering in geld. In 2010 is deze verhouding ongewijzigd.

Figuur 11 Ontwikkeling van het aantal nieuwe hypotheekverzekeringen en het aantal nieuwe hypotheekgerelateerde verzekeringen per maand

Figuur 12 Productiepremie individueel in periodieke premie, koopsommen en APE, in miljarden euro's

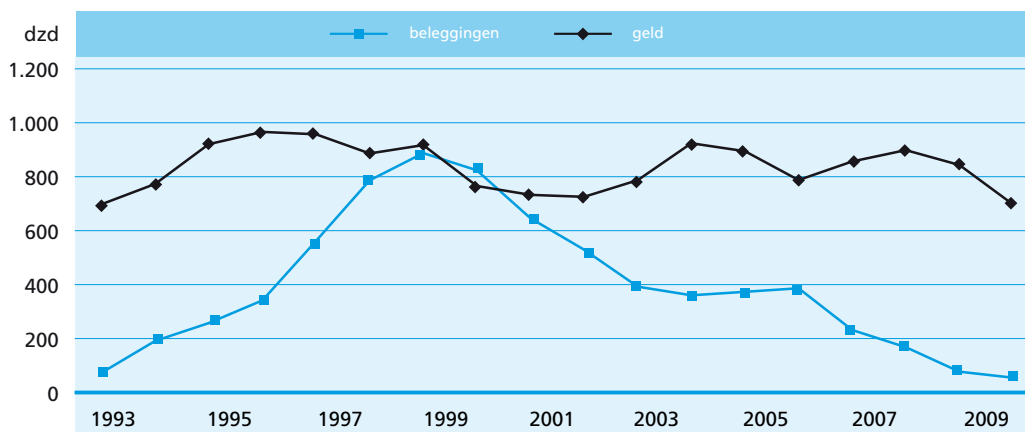
Terugkeer naar zekerheid

De Productiestatistiek Leven Individueel bevat cijfers vanaf 1993. Destijds bestond de productie van levensverzekeringen voornamelijk uit verzekeringen in geld; het aandeel van deze verzekeringen was ruim 90% van het totaal. Consumenten hechtten in die tijd meer belang aan de zekerheid die een verzekering met geld bood, dan aan een beleggingsverzekering waarbij het risico bij de polishouder ligt.

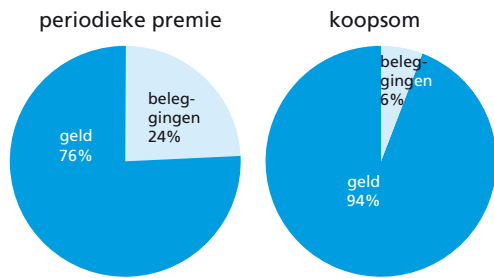
Na 1993 kwamen de beleggingsverzekeringen sterk in opkomst en de hoge aandelenkoersen eind jaren '90 gaven een extra impuls aan dit type verzekeringen. In 1999 bereikt de productie van beleggingsverzekeringen een piek en is het aantal verkochte beleggingsverzekeringen ongeveer gelijk aan het aantal verkochte traditionele verzekeringen, maar vanaf 2000 dalen de aandelenkoersen en wordt het fiscale klimaat minder gunstig. Als vervolgens in 2006 de discussie over de kosten van beleggingsverzekeringen ('woekerpolisaffaire') losbarst en de kredietcrisis toeslaat, daalt de interesse in beleggingsverzekeringen steeds verder. In 2010 ligt de verhouding tussen verzekeringen in geld en beleggingsverzekeringen weer op hetzelfde niveau als in 1993 en nog lijkt de daling niet gestopt.

Verzekeraars hebben inmiddels schikkingen getroffen om daar waar nodig de te hoge kosten van beleggingsverzekeringen te compenseren. In totaal bedraagt de compensatie op einddatum 4,6 miljard euro (huidige waarde 3,0 miljard). Bij ongeveer 45% (2,6 miljoen) van alle op 1 januari 2008 actieve beleggingsverzekeringen wordt een compensatie uitgekeerd.

Figuur 13 Ontwikkeling van het aantal verkochte levensverzekeringen individueel

Figuur 14 Aandeel beleggingsverzekeringen/traditionele verzekeringen in productiepremie tegen periodieke premie of koopsompremie in 2010

3.4 Collectief

Het premie-inkomen van de collectieve levensverzekeringen daalt in 2010 sterk. Net als bij de individuele verzekeringen is dit vooral een gevolg van een daling van de koopsommen. Circa de helft van dit effect is incidenteel, omdat in 2009 onder andere een samenvoeging van pensioenfondsen optrad waarvan de overgedragen voorziening conform officiële richtlijnen als koopsom werd geboekt. Ook de cijfers van 2008 zijn vertekend, maar dan in negatieve zin, omdat zij door fusie en overname niet volledig zijn geadministreerd.

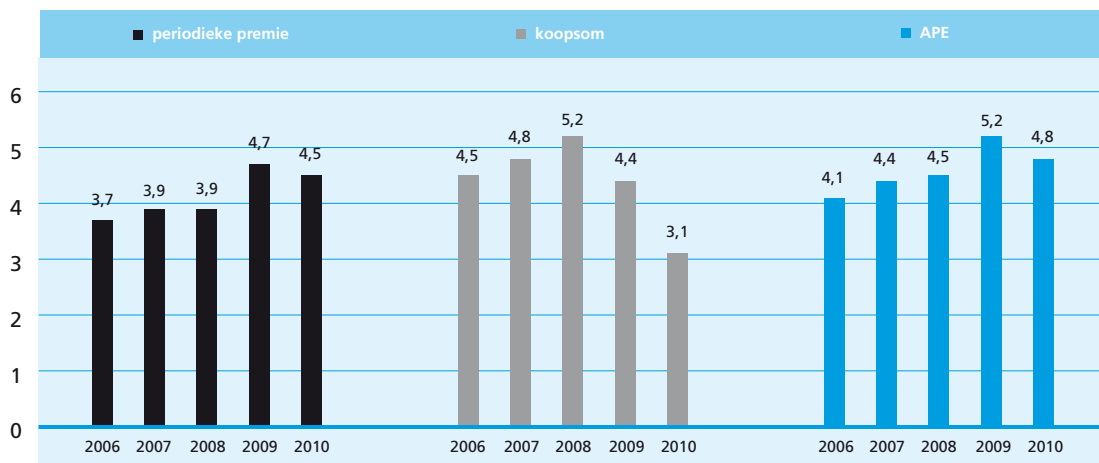
Bij de periodieke premie zien we ook een terugval, maar deze is niet zo sterk als bij de koopsommen. Het aandeel van het premie-inkomen dat via periodieke premie wordt voldaan, neemt hierdoor toe van 52% in 2009 naar 60% in 2010. De daling van periodieke premies kan grotendeels worden toegeschreven aan de gevolgen van de economische crisis. Ten eerste heeft de toe-

name van de werkloosheid tot gevolg dat voor minder werknemers premie is afgedragen, een effect dat door de vergrijzing wordt versterkt. Ten tweede is er door de geringe loonstijging nauwelijks sprake van een opwaarts effect. De cao-loonstijging in 2010 is de op één na laagste in de afgelopen tien jaar. Ten derde is het voor bedrijven moeilijker om inflatie te compenseren.

De collectieve verzekeringen in beleggingen nemen af met 4% tot 4,4 miljard euro, terwijl de collectieve verzekeringen in geld met 30% afnemen tot 3,1 miljard euro. Hierdoor is het aandeel traditionele verzekeringen gedaald van 49% in 2009 tot 41% in 2010.

Het leeuwendeel van het premie-inkomen van Leven Collectief wordt gegenereerd in de tweede pijler van het Nederlandse pensioenstelsel. Deze pijler betreft het gedeelte waarbij werkgevers pensioenregelingen afsluiten ten behoeve van hun werknemers. Deze pensioenregelingen kunnen worden ondergebracht bij pensioenfondsen of verzekeraars. Bij verzekeraars kan dit via een rechtstreekse regeling of via een pensioenfonds waarvan het risico bij een verzekeraar is herverzekerd. Verzekeraars hebben daarmee ongeveer 1/5 van de tweede pijler in de boeken. Door de inbreng van overdrachten via overnamekoopsommen is het vanuit het verdiende premie-inkomen soms lastig af te lezen hoeveel de beweging exact bedraagt. Wel is duidelijk dat dit deel van de verzekeringsmarkt niet stilstaat, want in 2010 zijn zelfs meer dan 5.000 nieuwe contracten afgesloten.

Figuur 15 Premievolume collectief, in miljarden euro's

4 Schadeverzekeringen

- Premievolume stabiel
- Resultaat daalt bij meeste branches
- Bedrijfskosten dalen

4.1 Algemeen

Het premievolume van de schadeverzekeringen, exclusief Zorg (Ziektekosten en Inkomen), is in 2010 gelijk aan dat van 2009, maar na correctie voor inflatie zien we een lichte afname. Het over 2010 behaalde resultaat ligt iets hoger dan dat van 2009. Bij schadeverzekeringen zien we dus min of meer het beeld van een doorzettend herstel na de kredietcrisis.

Het beeld van stabilisatie van het premievolume komt breed naar voren. Motor en Brand laten een lichte stijging zien, maar dit wordt teniet gedaan door de daling bij Transport en Overige. De ontwikkeling van de productgroep Krediet & Borgtocht is in 2010 afwijkend. Deze productgroep valt onder de branche Overige verzekeringen en wordt door ons niet afzonderlijk besproken, vanwege de afwijkende marktstructuur. Niettemin is de omvang groot genoeg om een stempel op de gehele sector te kunnen drukken. Dit gebeurt ook in 2010. Het premievolume van de productgroep Krediet & Borgtocht daalt aanmerkelijk, zodat de branche Overige verzekeringen een sterkere daling laat zien dan elke van de in tabel 1 genoemde productgroepen. Daarnaast behaalt de productgroep Krediet & Borgtocht

een hoge stijging van het resultaat, wat het totaal van de gehele sector positief beïnvloedt. Zo lijkt het resultaat van de sector Schade licht te stijgen, terwijl het in feite bij de meeste branches afneemt.

Door de hevige concurrentie in de sector hebben veel maatschappijen in 2009 maatregelen genomen om onder andere de bedrijfskosten naar beneden te krijgen. De sectorbrede daling van de bruto bedrijfskosten met 80 miljoen euro, geeft aan dat de door de maatschappijen genomen maatregelen effectief zijn geweest. Ook in het personeelsbestand zien we deze ontwikkeling terug. Het personeelsbestand van de gehele verzekeringssector krimpt in 2010 met 2,5% ten opzichte van 2009.

De netto combined ratio⁵ van het totaal van de schadeverzekeringen raakte in 2009 bijna de 100 aan, maar daalt in 2010 weer. Dit betekent dat de inkomsten, afgezien van het beleggingsresultaat en de renteopbrengsten, hoger zijn dan de uitgaven. Omdat de beleggingsopbrengsten over 2010 positief zijn, is het beeld van het resultaat positiever dan dat van de netto combined ratio. Bovendien zijn verzekeraars efficiënter gaan wer-

Tabel 1 Premievolume en premieontwikkeling schadebranches

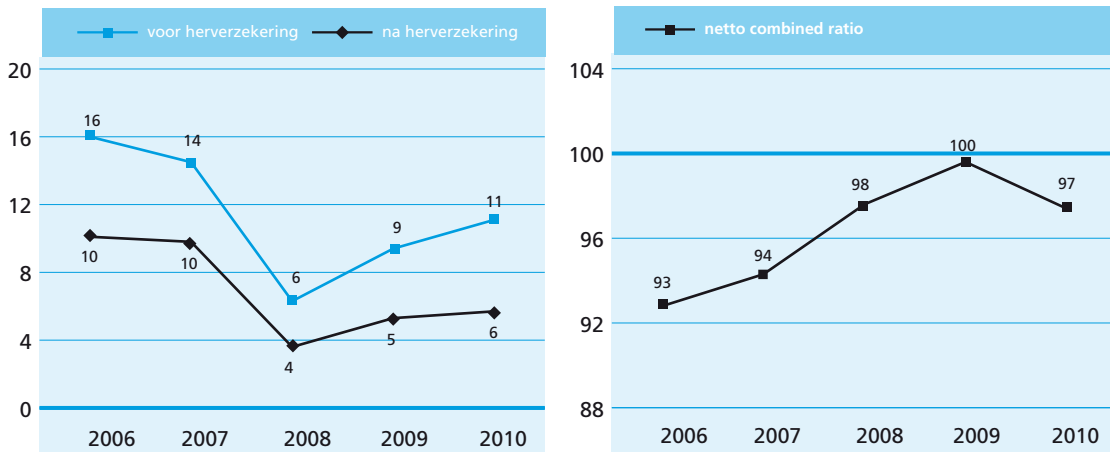
Branche	2009	2010	Mutatie
	€ mrd	€ mrd	
Motor	4,6	4,6	1
Brand	3,7	3,7	1
Transport	0,9	0,8	-5
Overige ⁱ	4,0	3,9	-2
w.o. Aansprakelijkheid	1,2	1,1	-3
w.o. Rechtsbijstand	0,7	0,8	5
w.o. Reis en hulpverlening ⁱⁱ	0,9	0,9	2
Totaal	13,1	13,1	0

i Tot de Overige verzekeringen behoren ook Krediet & Borgtocht en Diverse geldelijke verliezen.

ii Tot de productgroep Reis en hulpverlening behoren naast de gewone reisverzekeringen (inclusief de ongevallendeckking) ook annuleringsverzekeringen en hulpverlening. Bij het marktvolume Reis en hulpverlening is zoveel mogelijk aansluiting bij DNB-cijfers gezocht. De ongevallendeckking Reis werd voorheen onder Inkomen gerapporteerd. Hierdoor is het premievolume van Reis en hulpverlening en van het totaal van Overige gestegen ten opzichte van oude rapportages. Bij Inkomen is het premie-inkomen verlaagd.

⁵ De netto combined ratio gebruikt de bedragen gecorrigeerd voor herverzekering. Dit kan alleen op brancheniveau. Voor de onderliggende productgroepen is het aandeel herverzekering niet bekend en moet derhalve de bruto combined ratio worden berekend.

Figuur 16 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Schade

ken. De bedrijfskosten zijn in bijna elke branche gedaald, wat een positief effect heeft op zowel de netto combined ratio als het resultaat.

4.2 Herverzekering

Ten opzichte van 2009 neemt de marge op herverzekeringen toe. Hierdoor stijgt het resultaat na herverzekering over 2010 minder dan het resultaat voor herverzekering. Zowel de betaalde herverzekeringspremie als de uitgekeerde schade dalen, maar de daling van de schade is sterker, waardoor de herverzekeringsmarge toeneemt. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door de ontwikkelingen in de branche Overige verzekeringen, die weer sterk wordt beïnvloed door de productgroep Krediet & Borgtocht.

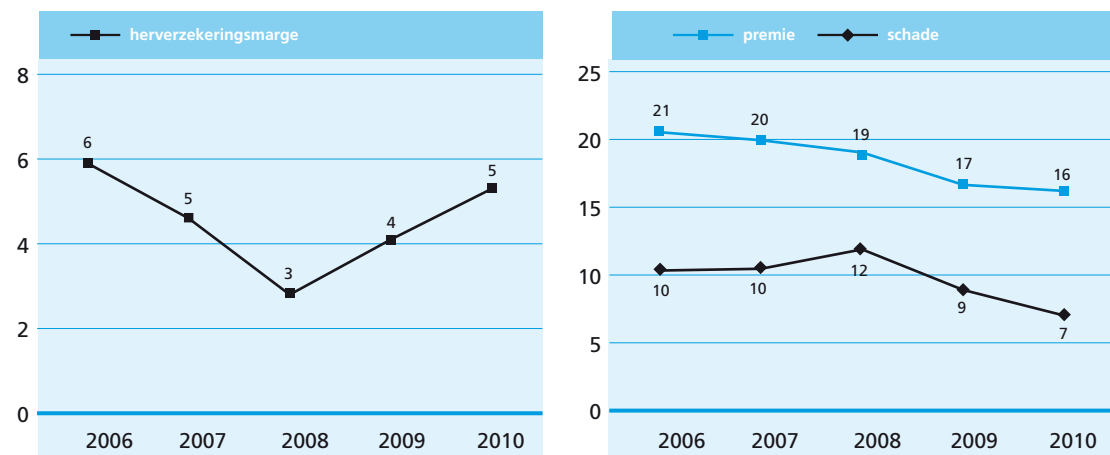
4.3 Motor

Het premievolume van de branche Motor is in 2010 met ruim 1% gestegen ten opzichte van 2009, maar deze toename is lager dan op basis van de inflatie en de toename van het wagenpark

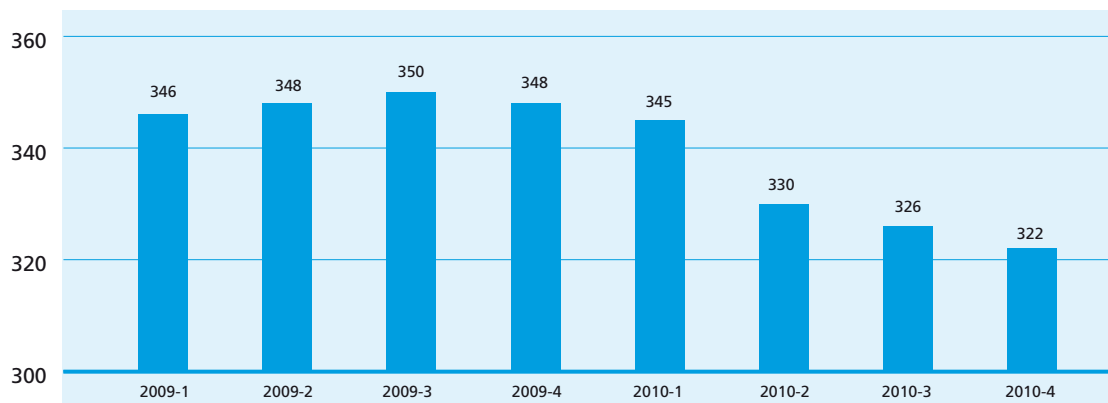
met 2% verwacht zou mogen worden. Dit komt grotendeels doordat de premie per polis als gevolg van de felle concurrentie daalt. Verder zijn in 2010 95.000 meer nieuwe auto's verkocht dan in 2009, maar het aandeel kleine 'groene' auto's is hierin vrij groot. Dit zijn vaak relatief goedkope auto's met een bijbehorende lage verzekeringspremie. Dat de gemiddelde premie per polis door deze factoren daalt, komt goed naar voren in de CVS Productiestatistiek Schade & Zorg.

Het resultaat na rente en na herverzekering van de branche Motor is in 2010 ongeveer gelijk aan het resultaat behaald in 2009. Het lijkt erop dat de branche na de sterke daling in 2008 op een lager niveau terecht is gekomen. Zowel de premie-inkomsten als de schade zijn in 2010 marginaal toegenomen ten opzichte van 2009, terwijl het beleggingsresultaat is gedaald. Dit heeft tot gevolg dat het totale resultaat van 2010 ongeveer gelijk blijft aan dat van 2009.

Figuur 17 Herverzekeringsmarge, premie betaald aan en schade ontvangen van herverzekeraars, als percentage van de verdiende premie

Figuur 18 Gemiddelde verzekeringspremie voor nieuw afgesloten polissen voor personenauto's per kwartaal, in euro's

Weegerelateerde schade

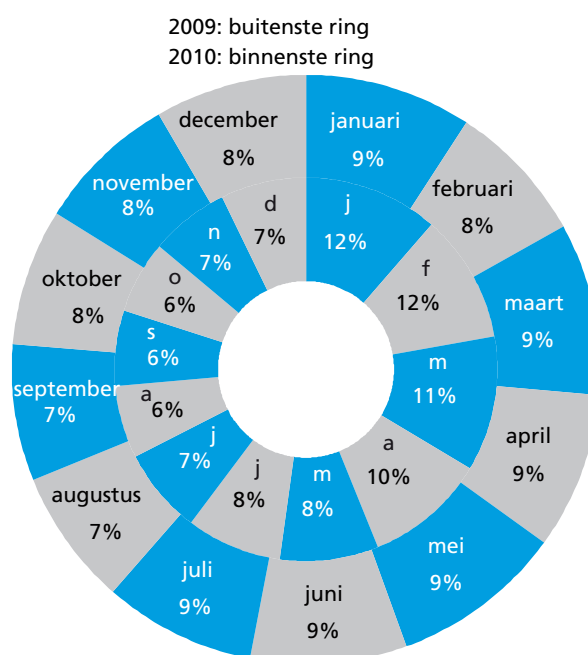
Ons klimaat verandert. Het waait harder, het regent meer en de hagelbuien zijn extremer. De jaren 2004-2006 kenden nauwelijks dagen met uitschieters in het aantal schadegevallen bij personenauto's, maar in de jaren 2007-2009 was er steeds één dag waarop extreem veel schade veroorzaakte. Op zo'n dag zorgde noodweer voor zo'n 12.000 bliksschaden, ongeveer honderd keer zoveel als op een gewone dag. De drie dagen – 18 januari 2007 (stormschade: twintig miljoen), 22 juni 2008 (hagelschade: honderd miljoen) en 26 mei 2009 (hagelschade: vijftientwintig miljoen) – waren samen goed voor 145 miljoen euro schade.

Voor al de honderd miljoen schade die op 22 juni 2008 is gevallen, mag een record worden genoemd. In dit bedrag zitten bovendien alleen schadegevallen op personenautopolissen met cascodekking; de schade voor eigen rekening is in deze rekensom niet meegenomen. Het noodweer vond op de betreffende dag vooral plaats in de oostelijke helft van het land. Het KNMI ontving veel meldingen van hagel, waarbij sommige hagelstenen een diameter hadden van drie tot vier centimeter.

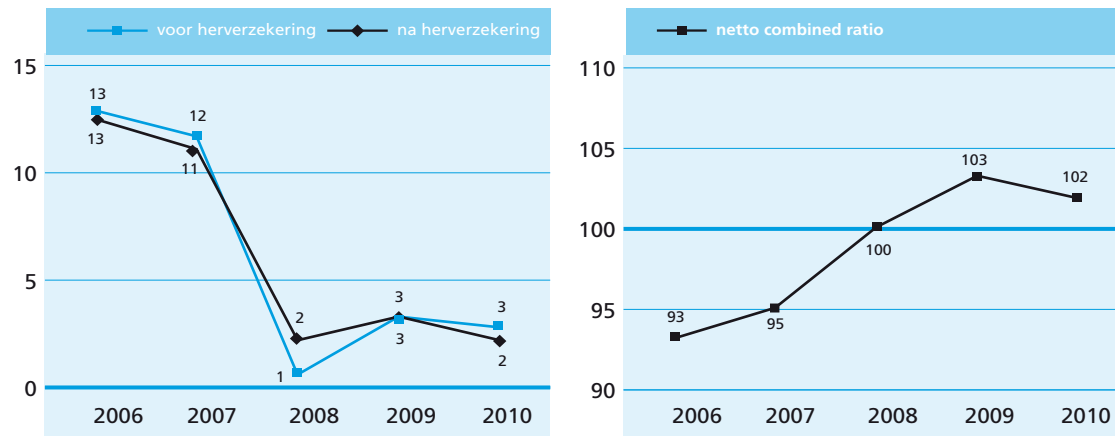
Het jaar 2010 wordt gekenmerkt door het relatieve grote aantal schadegevallen in de eerste vier maanden van het jaar en niet door één specifieke dag. In 2009 vond 35% van het totale aantal schadegevallen bij personenauto's plaats in de maanden januari-april, terwijl dat in 2010 maar liefst 44% was. In 2010 werden 102 dagen met sneeuw waargenomen tegenover 35 dagen in 2009. Dat verschil komt vooral naar voren in de eerste drie maanden van beide jaren. Ook wat betreft het aantal vorstdagen, en dus dagen met gladheid, scoort 2010 bijna drie keer zo hoog als 2009.

Ondanks de veel langere vorst- en sneeuwperiode komt de betaalde schade bij personenauto's in 2010 niet boven die van 2009 uit.

Figuur 19 Maandverdeling van het aantal claims

Figuur 20 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en netto combined ratio van Motor

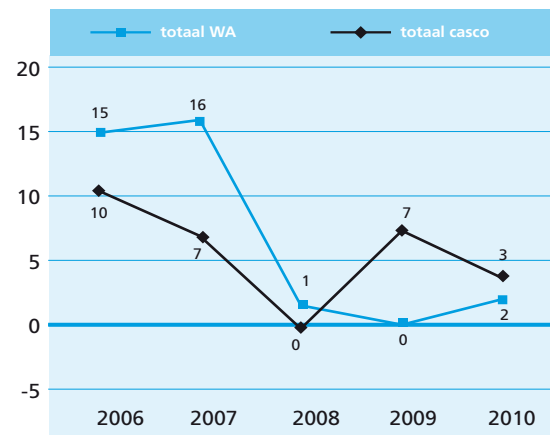
De netto en bruto combined ratio laten voor 2010 een lichte verbetering zien ten opzichte van 2009, maar liggen voor het derde opeenvolgende jaar boven de 100. Dit betekent dat de inkomsten al drie jaar lang onvoldoende hoog zijn om de uitgaven te kunnen dekken. Dankzij de opbrengsten uit beleggingen valt het resultaat toch positief uit.

De schadeontwikkeling van de branche Motor hangt samen met het aantal diefstallen van voertuigen, het aantal verkeersongevallen en de ontwikkeling van de verkeersgewonden en -doden. Uit cijfers van de Dienst Verkeer en Scheepvaart (DVS) blijkt dat het aantal verkeersdoden het afgelopen jaar verder is gedaald, van 720 in 2009 tot 640 in 2010. De diefstal van voertuigen laat in 2010 een minder gunstige ontwikkeling zien. Vooral bij personenauto's, aanhangers en bromfietsen is de diefstal toegenomen. Ook het terugvindpercentage is lager dan in de voorgaande jaren. De schade als gevolg van diefstal is dan ook toegenomen in 2010 ten opzichte van 2009. Een andere vorm van criminaliteit waar verzekeraars schade van ondervinden is fraude. Om deze kosten terug te dringen wordt ook hier door verzekeraars actie tegen ondernomen.

Het resultaat van WA-verzekeringen is in 2010

iets verbeterd, maar blijft rond de nullijn. Op cascoverzekeringen wordt wel een positief resultaat behaald.

Figuur 21 Resultaat na rente vóór herverzekering Motor casco en Motor WA in procenten van de verdiende premie

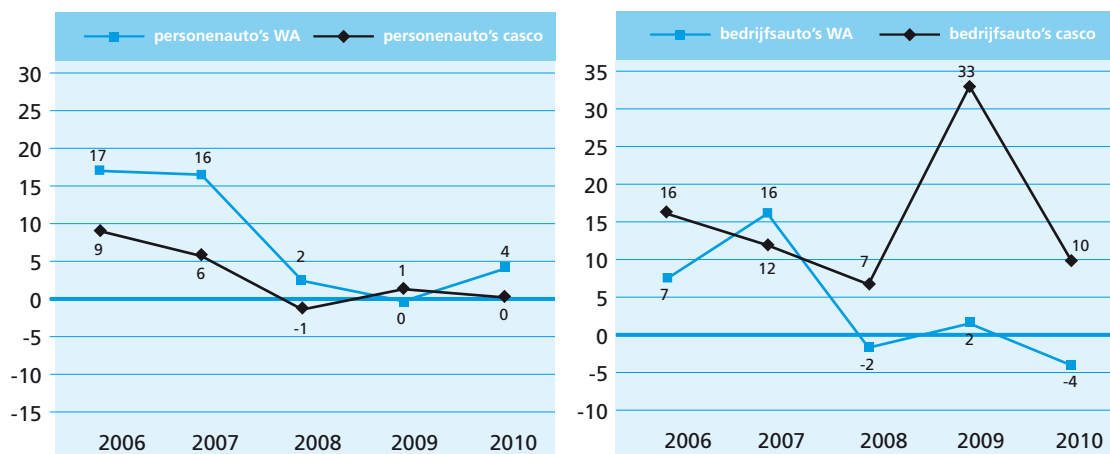

Als we het resultaat van WA en casco onderverdelen naar personenauto's en bedrijfsauto's (vracht- en bestelauto's), zien we dat vooral de bedrijfsauto's bijdragen aan het positieve resultaat van cascoverzekeringen, terwijl het behaalde resultaat op WA-verzekeringen voor bedrijfsauto's negatief is.

Tabel 2 Diefstallen van voertuigen (bron: RDW-BOVAG)

Categorie	2006	2007	2008	2009	2010	Mutatie '09/'10
	aantal					%
Personenauto's	12.821	11.891	11.216	11.027	11.733	6
Bedrijfsvoertuigen	2.763	2.447	2.476	2.631	2.567	-2
Aanhangers	1.030	987	1.015	896	1.022	14
Motorrijwielen	1.547	1.676	1.926	2.112	1.867	-12
Bromfietsen	4.420	9.774	11.687	13.276	14.984	13
Totaal	22.581	26.775	28.320	29.942	32.173	7
% teruggevonden personenauto's	55	56	56	56	52	-

Figuur 22 Resultaat na rente vóór herverzekering personenauto's en bedrijfsauto's, casco en WA in procenten van de verdiende premie

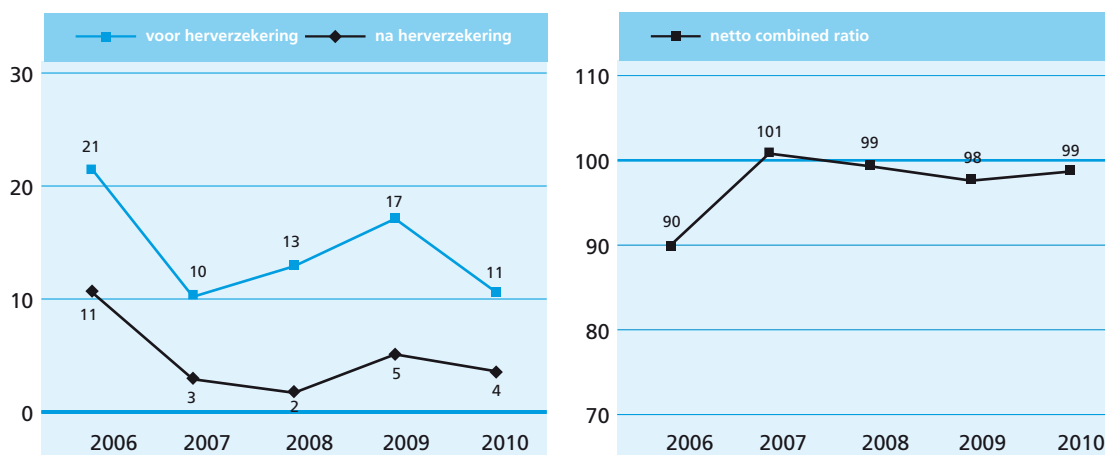

4.4 Brand

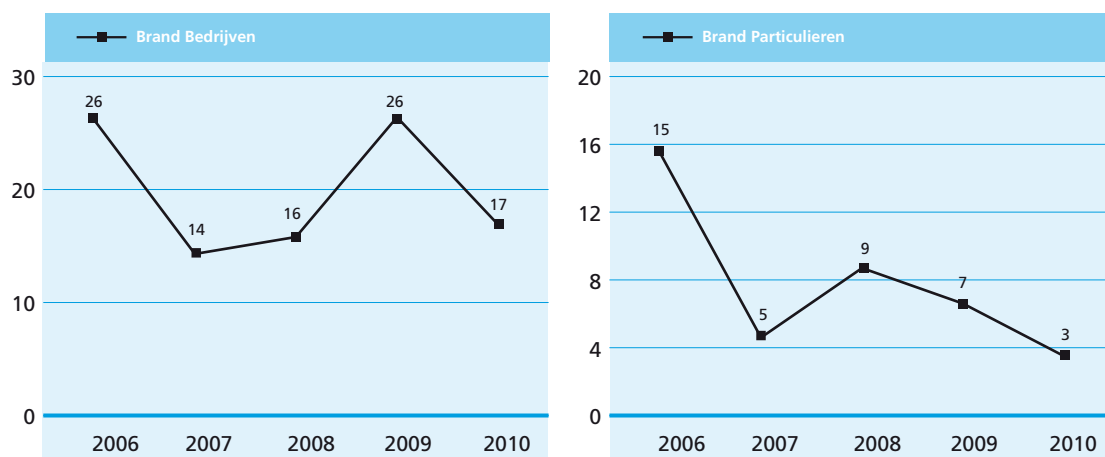
Het premievolume bij brandverzekeringen is in 2010 met 1% gestegen. De stijging vindt vooral plaats op de particuliere markt.

Ook de schadelast stijgt in 2010 ten opzichte van 2009, terwijl de herverzekeringsmarge daalt. Daarmee komt het resultaat in 2010 één procentpunt lager uit dan in 2009. De netto combined ratio blijft ongeveer gelijk.

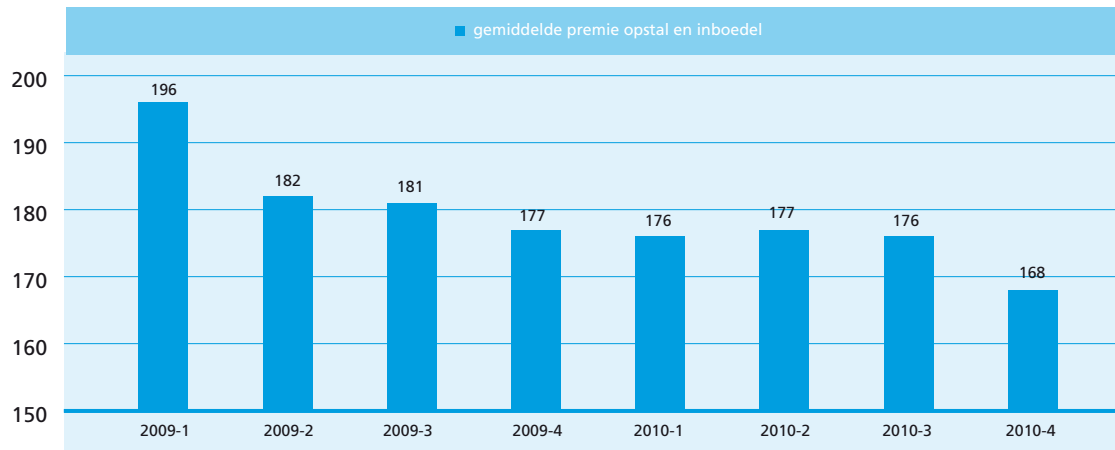
Figuur 23 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Brand

Figuur 24 Resultaat na rente vóór herverzekering Brand Bedrijven en Particulieren in procenten van de verdiende premie

Figuur 25 Gemiddelde verzekeringspremie van nieuw afgesloten particuliere brandpolissen per kwartaal, in euro's

De daling van het resultaat van Brand zien we zowel bij de zakelijke als bij de particuliere verzekeringen terug, maar is bij de zakelijke verzekeringen het sterkst. Niettemin is het resultaat op zakelijke verzekeringen nog steeds hoger dan het resultaat op particuliere verzekeringen.

Door sterke concurrentie op verzadigde markten zien we de gemiddelde verzekeringspremie voor nieuw afgesloten brandpolissen afnemen (CVS Productiestatistiek Schade & Zorg).

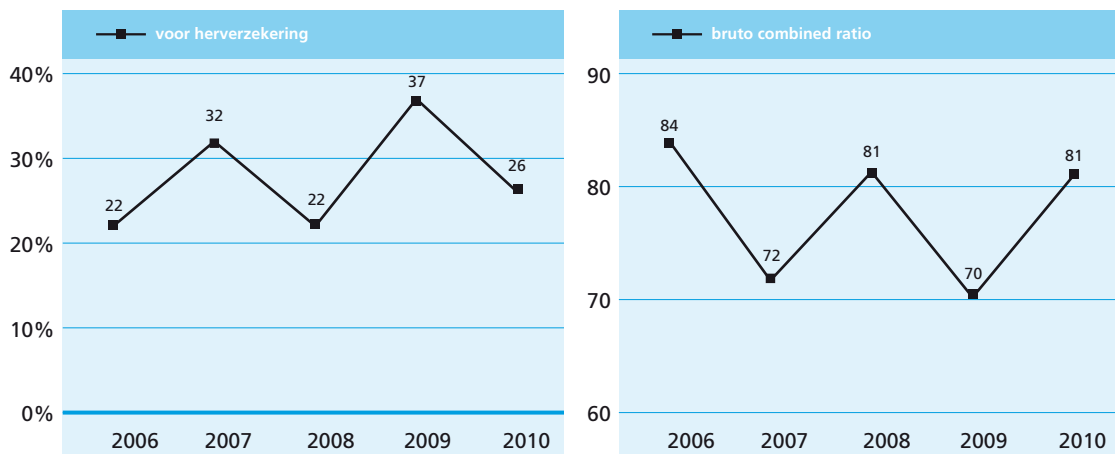
Ongeveer 270 miljoen euro (circa 7%) van het premievolume voor brandverzekeringen gaat om in de zogenoemde Technische verzekeringen. Dit zijn verzekeringen voor Elektronica, Machinebreuk en Construction All Risk. De bruto verdiende premie binnen Technische verzekeringen laat een daling van 4% zien. De daling is vooral sterk in productgroep Construction All Risk, waar het premievolume met 12% afneemt. Dit is een gevolg van de ontwikkelingen in de bouwsector, die twee zware jaren te verduren heeft

gehad. De productie is in die tijd met 15% gekrompen en ruim tweeduizend bouwbedrijven zijn failliet gegaan (bron: EIB, jan. 2011). De elektronica- en machinebreukverzekeringen laten een stijging zien, zodat het premievolume binnen Technische verzekeringen in zijn totaliteit minder sterk daalt. Het resultaat in de sector als geheel ligt in vergelijking met voorgaande jaren op een gemiddeld niveau.

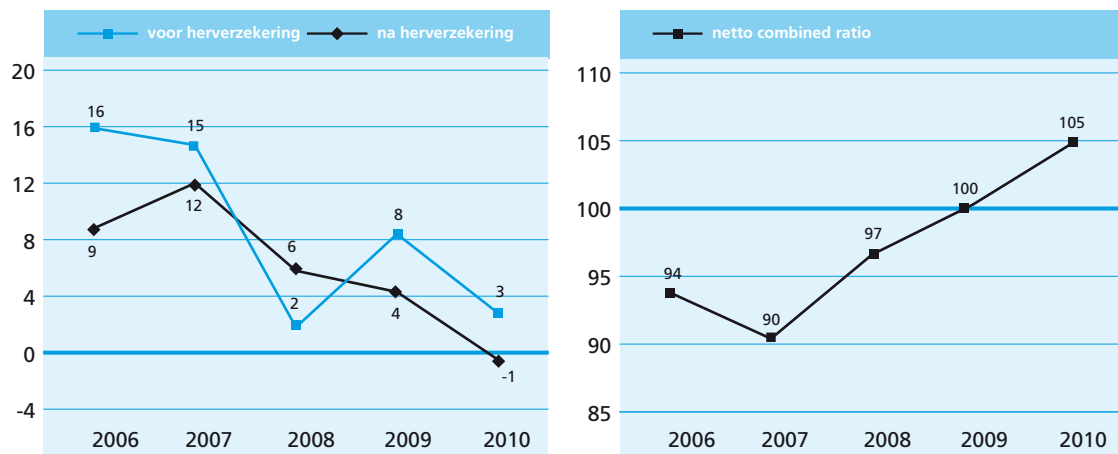
4.5 Transport

Bij transportverzekeringen is voor het tweede jaar op rij een daling in de geboekte premie waar te nemen. De verdiende premie daalde met ruim 5% tot 835 miljoen euro, wat voornamelijk wordt veroorzaakt door een daling bij Vervoerde goederen. Deze productgroep is met een premievolume van zo'n 270 miljoen de grootste productgroep van de branche Transport en drukt daarom een zwaar stempel op de resultaten. De daling van het premievolume is opvallend gezien het herstel van de wereldeconomie in 2010. Een verklaring kan zijn dat bij Vervoerde goederen en

Figuur 26 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie en de bruto combined ratio van de Technische verzekeringen

Figuur 27 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Transport

bij Vervoerdersaansprakelijkheid grote naverrekeningen over 2009 zijn geboekt. Daarbij moeten vanwege verminderde omzet veelal restituties worden gegeven, een na-ijleffect van de recessie in 2009.

De betaalde schade is wederom aanzienlijk gestegen, naar 68% van de verdiende premie. De eerste drie maanden van 2010 worden gekenmerkt door stevige winterse omstandigheden met veel vorst en sneeuw. Transportbedrijven hebben zich goed voorbereid op het winterse weer, waardoor het aantal grote incidenten relatief meeviel, maar verzekeraars kregen veel claims van lichte winterschade.

Naast de winterse omstandigheden veroorzaakt de aswolk van de IJslandse vulkaan Eyjafjallajökull een hoge schadepost in de luchtvracht. Vooral bederfelijke goederen zoals bloemen en groente zijn hierdoor verloren gegaan.

Vanwege de gedaalde premie-inkomsten en de gestegen schadelast, is het resultaat van Transport

in 2010 gedaald ten opzichte van 2009. De daling is zo scherp dat het resultaat na rente en herverzekering net onder de nullijn terecht is gekomen.

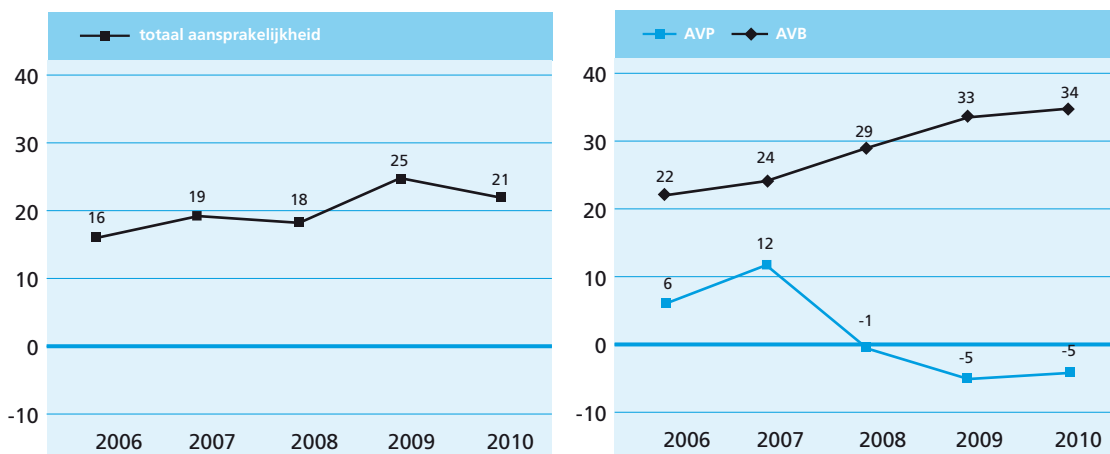
In de maritieme hoek zien we positieve ontwikkelingen. Zo is bij Binnenvaart casco het premievolume verder gestegen (9%). Deze ontwikkelingen sluiten goed aan bij de resultaten van het Rotterdams Havenbedrijf voor 2010, een belangrijke graadmeter voor de bedrijvigheid van de binnenvaart.

4.6 Aansprakelijkheid

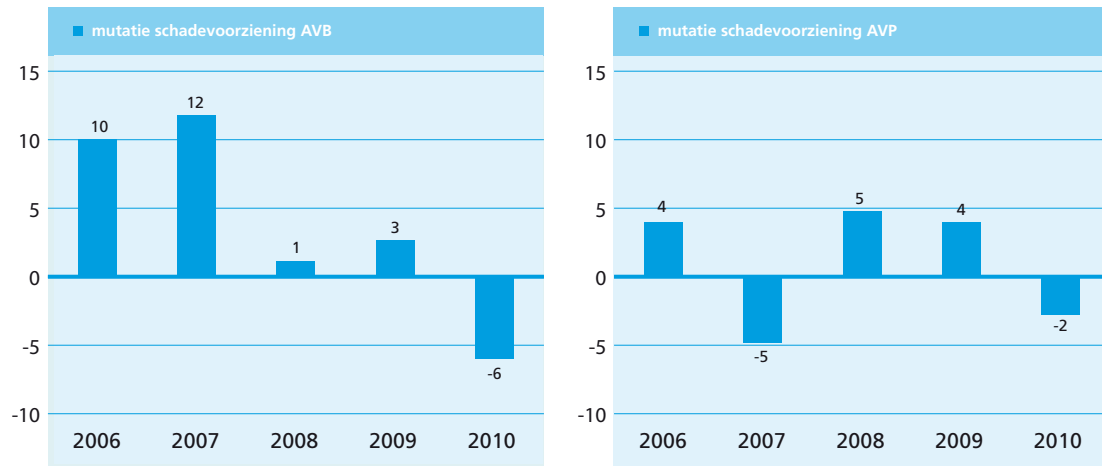
Tot de productgroep Aansprakelijkheid behoren naast de aansprakelijkheid voor particulieren (AVP) en bedrijven (AVB) ook aansprakelijkheidsverzekeringen voor garagehouders, landbouwers, bestuurders en commissarissen, en beroepsaansprakelijkheid.

Het premievolume van aansprakelijkheidsverzekeraars laat in 2010 een daling zien. Het resultaat van aansprakelijkheidsverzekeringen blijft in 2010 ongeveer gelijk aan dat van 2009 voor de

Figuur 28 Resultaat na rente vóór herverzekering Aansprakelijkheid totaal, Bedrijven en Particulieren in procenten van de verdiende premie

Figuur 29 Mutatie schadevoorziening AVB en AVP in procenten van de verdiende premie

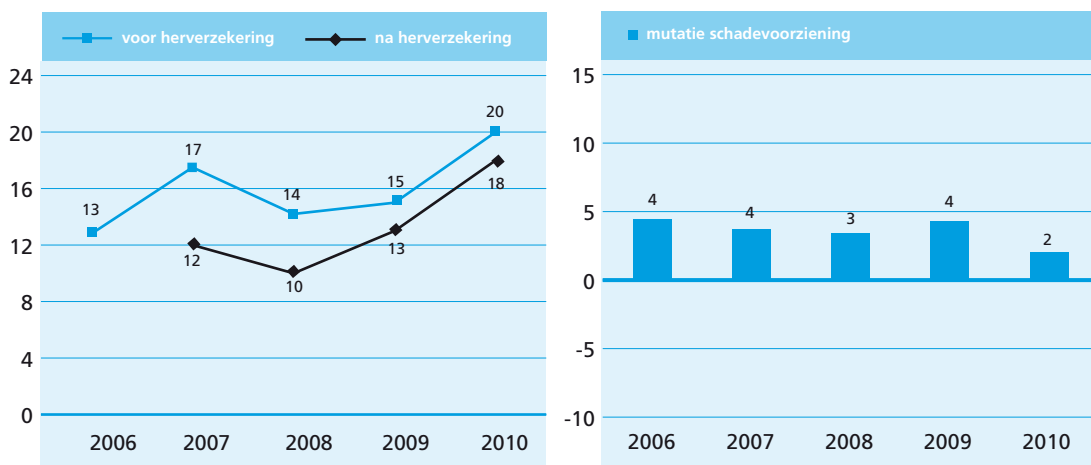
belangrijkste productgroepen: bedrijven en particulieren. Bij AVB neemt de betaalde schade sterk toe, terwijl gelijktijdig sprake is van een aanzienlijke vrijval van de schadevoorziening. De toename van de betaalde schade komt mede door versnelde afhandeling van lopende schaden, terwijl de vrijval van de schadevoorziening verband houdt met minder toevoegingen aan de voorzieningen door veranderingen in de polisvoorwaarden, zoals uitsluiting van schade in verband met asbestzaken. Het resultaat op aansprakelijkheidsverzekeringen voor particulieren is net als in de voorgaande jaren aanzienlijk lager

dan het resultaat op aansprakelijkheidsverzekeringen voor bedrijven.

4.7 Rechtsbijstand

Het premievolume van rechtsbijstandverzekeringen laat in 2010 een stijging zien. Het aantal keer dat een beroep wordt gedaan op de rechtsbijstandverzekering is in 2010 met 5% gedaald. Vooral het aantal arbeidszaken was in 2010 fors lager. De schade laat een daling zien waardoor het resultaat van rechtsbijstandverzekeringen in 2010 toeneemt.

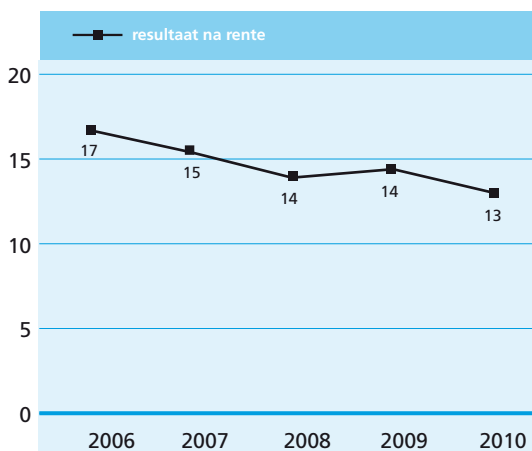
Figuur 30 Resultaat na rente vóór en na herverzekering en mutatie schadevoorziening van Rechtsbijstand in procenten van de verdiende premie

4.8 Reis

Het premievolume van reisverzekeringen neemt in 2010 toe, vanwege het hoge aantal nieuw afgesloten reisverzekeringen in de tweede helft van het jaar, premieverhogingen en indexaties. Ook de schade neemt toe, onder andere als gevolg van de aswolk van de IJslandse vulkaan Eyjafjallajökull in de eerste helft van het jaar en vanwege enkele overstromingen in Frankrijk. Het aantal geclaimde schaden op doorlopende reisverzekeringen stijgt mede hierdoor met 28% ten opzichte van 2009, terwijl de totale betaalde schade met 12% toeneemt. Niettemin behaalt de productgroep Reis en hulpverlening een resultaat van 13% van de verdiende premie. Gedaalde provisie en kosten, en een goed herverzekeringsbeleid doordat verzekeraars efficiënter en moderner zijn gaan werken, hebben mede bijgedragen aan het positieve resultaat.

Figuur 31 Resultaat na rente vóór herverzekering van Reis in procenten van de verdiende premie

Vulkaanuitbarsting IJsland: schadevergoeding of niet?

Door de uitbarsting van de IJslandse vulkaan Eyjafjallajökull ontstond een aswolk die gedurende de tweede helft van april 2010 het luchtverkeer in Nederland en de rest van Europa lam legde. Op 15 april zaten de hotels in de omgeving van Schiphol vol en ongeveer 2.500 gestrande reizigers brachten de eerste nacht op de luchthaven door. Gedupeerde passagiers probeerden de kosten te verhalen op de luchtvaartmaatschappij of reisverzekeraar, maar wie is aansprakelijk voor de gemaakte kosten en wie heeft uiteindelijk welk deel van de kosten vergoed?

Vrijwel alle verzekeraars zijn coulant met de situatie omgegaan en hebben de reis- en verblijfskosten vergoed. Sommige verzekeraars wezen de reizigers in eerste instantie door naar de luchtvaartmaatschappij, omdat volgens EU-wetgeving reizigers bij vertraging of annulering recht hebben op een bedrag ter compensatie van het ongemak en op verzorging door de luchtvaartmaatschappijen. Bij een vulkaanuitbarsting is sprake van overmacht en daarom hoeft de luchtvaartmaatschappij geen extra financiële vergoeding te geven, maar ze zijn wel verplicht het volgende te vergoeden:

- verzorging, variërend van eten en drinken tot een slaapplek;
- vervoer tussen de luchthaven en de geboden slaapplek;
- twee telefoongesprekken of fax- of e-mailberichten;
- alternatieve vlucht bij eerstvolgende mogelijkheid;
- omboeking van het ticket naar een latere datum;
- vergoeding van het niet-gebruikte deel van het ticket.

Annulering van de reis wordt in deze situatie niet door de reisverzekeraar vergoed. Hiervoor gelden doorgaans andere voorwaarden, zoals ziekte van een eerste- of tweedegraads familielid. Voor vertraagde vluchten hebben reisverzekeraars een pro rata-vergoeding uitgekeerd voor het deel van de reis dat verkort was. Daarnaast kon de klant terecht bij de verzekeraar als de luchtvaartmaatschappij weigerde de kosten te vergoeden. In totaal leverde de aswolk reisverzekeraars ongeveer 20.000 schadeclaims op, met een bijbehorende schadelast van acht à tien miljoen euro, zo'n 6% van de totale schade op doorlopende en aflopende reisverzekeringen. Reisverzekeraars proberen de gemaakte kosten te verhalen op de luchtvaartmaatschappijen, omdat schade als gevolg van een natuurramp eigenlijk niet verzekerd is door een reisverzekeraar.

5 Zorgverzekeringen

- Resultaat ziektekostenverzekeraars daalt, maar blijft positief
- Premievolume inkomensverzekeraars stagneert, resultaat blijft dalen

5.1 Algemeen

De sector Zorg bestaat uit de branches Ziektekosten en Inkomen. Wetswijzigingen in 2006 hadden voor beide branches grote gevolgen. Bij Ziektekosten waren de gevolgen het grootst, met de introductie van de basisverzekering. De omzet van deze branche nam fors toe, terwijl het resultaat afnam en aanvankelijk zelfs negatief werd. Bij Inkomen (verzekeringen tegen inkomensderiving als gevolg van arbeidsongeschiktheid veroorzaakt door ziekte of ongeval) betekende de overgang van WAO naar WIA het aflopen van oude producten en de introductie van nieuwe producten. Vanwege vrijval van schadevoorziening leidde dit niet direct tot wijzigingen in het resultaat, maar inmiddels ebt dit effect weg en we zien juist dat er veel aan de schadevoorziening wordt toegevoegd als gevolg van een toename van het aantal claims en daaraan gekoppelde hogere invalideringen en lagere revalideringen. De oplopende schadelast zorgt ervoor dat het resultaat sinds 2008 blijft dalen.

Tabel 3 Premievolume en premieontwikkeling zorgbranches

Branche	2009	2010	Mutatie
	mrd. euro	mrd. euro	%
Ziektekosten ¹	36,5	38,5	5
Inkomen	3,8	3,9	3
Totaal	40,3	42,4	5

¹ Het premievolume van Ziektekosten is inclusief de bijdrage uit de centrale kassen.

5.2 Ziektekosten

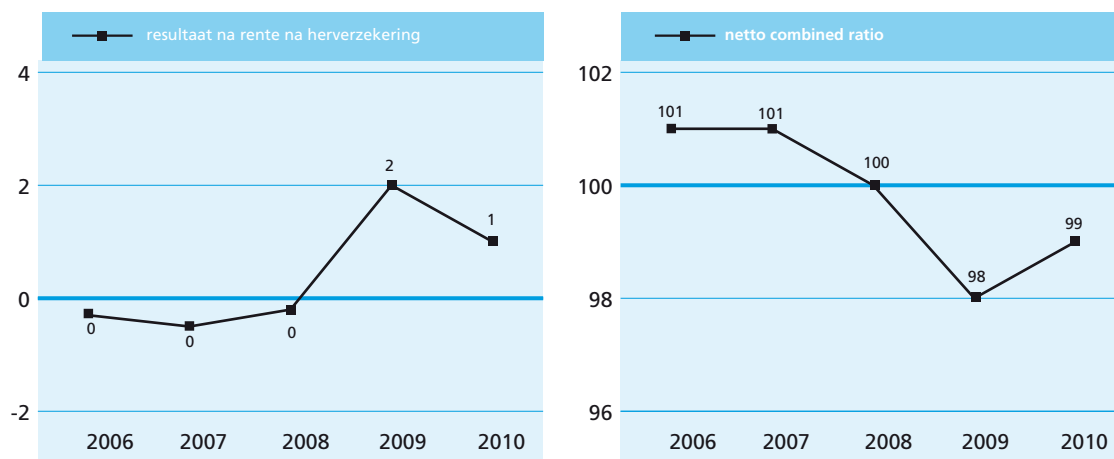
De ziektekostenverzekeraars concurreren sinds de introductie van het nieuwe zorgstelsel in 2006 onder andere sterk op de premie. Tezamen met de onbekendheid met de werking en effecten van het vereveningsstelsel en een onderschatting van het consumptiepatroon van de verzekerden, leidde dit aanvankelijk tot een negatief resultaat. In 2009 kwam het resultaat voor het eerst boven de nul, maar deze stijging zet in 2010 niet door. Het resultaat blijft weliswaar positief, maar is lager dan het resultaat in 2009. Het premievolume neemt ook toe, maar de stijging is minder sterk dan in voorgaande jaren.

5.3 Inkomen

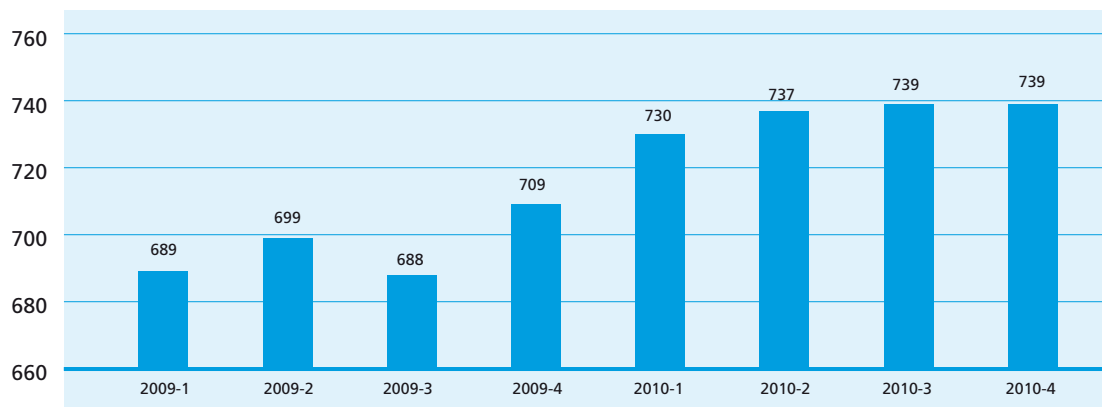
Het premie-inkomen in de markt voor inkomensverzekeringen stijgt van 3,8 miljard euro in 2009 naar 3,9 miljard euro in 2010. In de CVS Productiestatistiek Schade & Zorg is te zien dat ondanks de daling van het aantal polissen in de portefeuille in 2010 (-5%), het premievolume gestegen is ten opzichte van 2009. De gemiddelde premie per polis ligt in 2010 ongeveer 6% hoger dan in 2009. Behalve het premievolume neemt ook de geleden schade toe, waardoor het resultaat onder druk staat.

De verdiende premie van ziekteverzuimverzekeringen daalt sinds 2008. Dit heeft te maken met de premiedaling op verzuimverzekeringen en

Figuur 32 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Ziektekosten (basisverzekering en aanvullende verzekeringen, bron: DNB)

Figuur 33 Gemiddelde verzekeringspremie van inkomensverzekeringen in portefeuille per kwartaal, in euro's

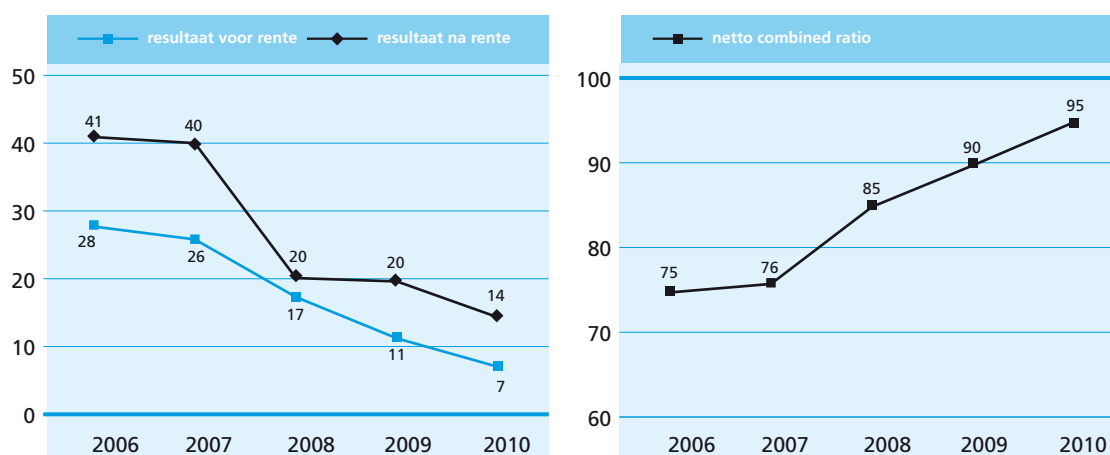
afname van de verzekerde populatie. Door de economische crisis hebben bedrijven minder medewerkers in dienst en zijn ze bereid om meer risico zelf te dragen. Ze kiezen eerder voor een verzekering met een beperktere dekking en/of langere wachttijd. De verdiende premie bedraagt 1,2 miljard euro in 2010. De betaalde schade laat in 2010 juist een stijging zien, die vooral wordt veroorzaakt door een langere duur van ziekte. De daling van de premie en de stijging van de schade leiden tot een daling van het resultaat op ziekteverzuimverzekeringen. Voor 2010 is het resultaat nagenoeg nihil, terwijl dat in 2009 nog 14% was. Zonder rente komt het resultaat zelfs licht negatief uit (-2%).

Bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV) laat de geboekte premie in 2010 een geringe

daling zien van 2% ten opzichte van het jaar ervoor en komt op 1,7 miljard euro. Door een daling in de premie- en wiskundige voorzieningen stijgt de verdiende premie alsnog met 1% en bedraagt 1,8 miljard euro in 2010. Het resultaat voor rente in 2010 is vrijwel gelijk gebleven aan dat van 2009 en staat op 11% van de verdiende premie.

Binnen de productgroep WIA is sprake van een sterke stijging van de verdiende premie, ruim 20% in 2010, en deze komt op ruim 0,6 miljard euro. Dit is inclusief de koopsommen die in 2010 zijn geboekt. Deze stijging is met name te danken aan het product WGA eigenrisicodragersverzekeringen, doordat steeds meer bedrijven in plaats van bij het UWV via een particuliere verzekeraar zijn verzekerd.

Figuur 34 Resultaat vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Inkomen

Verklaring begrippen

Annualised Premium Equivalent (APE)

Het volume van de nieuwe levenproductie en het premie-inkomen uitgedrukt in zogenaamde premie-equivalenten op jaarbasis. APE bestaat uit periodieke premies op jaarbasis plus 10% van de nieuwe koopsompremies.

Bedrijfskosten

Het totaal van kosten en provisie. De bedrijfskosten bestaan uit de componenten acquisitiekosten, wijziging overlopende acquisitiekosten, beheers- en personeelskosten, winstdeling en provisie herverzekering.

Beleggingsverzekering

Een levensverzekering waarbij de premies of koopsom wordt belegd in aandelen of beleggingsfondsen. Het op te bouwen kapitaal wordt te zijner tijd omgezet in (jaarlijkse) uitkeringen.

Bruto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de bruto verdiende premie, inclusief herverzekering.

Bruto verdiende premie

Het totaal van de geboekte (ontvangen) premies inclusief het herverzekerde deel (de premies betaald aan de herverzekeraar), minus de premievoorziening ultimo (de premie die door de verzekeringnemer vooruit is betaald en waarvoor nog een verzekeringsprestatie geleverd gaat worden), plus de premievoorziening primo (vooruit-betaalde premie van het voorgaande jaar).

Directe binnenlandse tekening

De totale tekening (= omzet) van schade- en zorgverzekeraars bestaat uit directe en indirecte tekening (herverzekering aangenomen van andere verzekeraars). De directe tekening bestaat uit binnenlandse en buitenlandse tekening. De buitenlandse en indirecte tekening vormen samen ongeveer 5% van het totaal.

Eigen behoud

Het gedeelte van een schade dat voor rekening van de verzekeraar en niet van de herverzekeraar komt.

Eigen vermogen

Het eigen kapitaal van een onderneming, waaronder het aandelenkapitaal en de reserves.

Herverzekeringskosten (of herverzekeringsmarge)

Kosten die bestaan uit de premie betaald aan de herverzekeraar, de herverzekerde schade, de provisie ontvangen van de herverzekeraar, en gemiste rente. De herverzekeringsmarge wordt uitgedrukt als percentage van de verdiende premie. Dit afgetrokken van het resultaat na rente levert het resultaat na herverzekering op.

Herwaarderingsreserve

De niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de aandelenportefeuille.

Koopsom

Een bedrag dat een verzekerde ineens bij een verzekeraar stort om in de toekomst bijvoorbeeld een lijfrente-uitkering te ontvangen.

Leven collectief

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met verzekeringen waarbij één partij de verzekeringnemer is voor andere partijen. Bijvoorbeeld de collectieve pensioenverzekering voor werknemers, waarbij de werkgever als verzekeringnemer optreedt.

Leven individueel

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met levensverzekeringen die worden afgesloten door individuele personen.

Netto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de netto verdiende premie, exclusief herverzekering. De netto combined ratio is een indicator voor het verzekeringstechnische resultaat.

Periodieke premie

Het bedrag dat periodiek wordt gestort bij een verzekeraar om in de toekomst een uitkering bij overlijden (kapitaalverzekering) of om een (periodieke) uitkering te ontvangen bij leven.

(Technisch) resultaat voor herverzekering (ook: resultaat na rente)

De verdiende premies minus de geleden schade en bedrijfskosten, plus de renteopbrengsten van de voorzieningen.

(Technisch) resultaat na herverzekering

Het resultaat na rente (resultaat voor herverzekering) minus de herverzekeringsmarge (herverzekeringskosten).

Tweede pijler

Het werknemerspensioen of de pensioentoezeggingen die zijn vastgelegd in pensioenregelingen die zijn overeengekomen tussen werkgever en werknemers. Het werknemerspensioen kan naar keuze van de desbetreffende sociale partners zowel door verzekeraars als door pensioenfondsen worden uitgevoerd.

Opbouw resultaat voor schadeverzekeringen:

Geboekte premie

- Mutatie premievoorziening

= Verdiende premie

Betaalde schade

+ Mutatie schadevoorziening

= Geleden schade

Verdiende premie

- Geleden schade

- Bedrijfskosten

= Technisch resultaat voor rente

Technisch resultaat voor rente

+ Rente technische voorzieningen

= Technisch resultaat na rente

Technisch resultaat na rente

- Kosten herverzekering

= Technisch resultaat na herverzekering

Opbouw resultaat voor levensverzekeringen:

+ Verdiende premies eigen rekening

+ Opbrengsten uit beleggingen

+ Overige technische baten/lasten eigen rekening

- Uitkeringen eigen rekening

- Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening

- Winstdeling en kortingen

- Bedrijfskosten

- Beleggingslasten

- Aan niet-technische rekening toegekende opbrengst uit beleggingen

= Resultaat technische rekening levensverzekering

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars,
Centrum voor Verzekeringsstatistiek en
Onderzoek

Bordewijklaan 2, 2591 XR Den Haag
Postbus 93450, 2509 AL Den Haag
Telefoon: 070 – 3338500
Fax: 070 – 3338510
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

Vormgeving: QuantesArtoos, Rijswijk
Druk: DeltaHage, Den Haag

(2011.06.0,8,DH)

